

DAGINSTITUTIONERNES HVERDAG 2012

FOA - FAG OG ARBEJDE

Daginstitutionernes hverdag 2012

Undersøgelsen er udført under ledelse af seniorkonsulent Niels Glavind, Bureau 2000.

Desuden har Susanne Pade og Lena Fels, Bureau 2000 medvirket.

Studertermedarbejdere: Katrine Arnkjær og Pernille Glavind

Undersøgelsen er udført på bestilling af

FOA – Fag og Arbejde

Henvendelser:

FOA – Fag og Arbejde

Stauings Plads 1-3

1790 København V

Tlf.: 46 97 26 26

Henvendelser vedr. undersøgelsens tekniske indhold til:

Bureau 2000

Skråplanet 29

3500 Værløse

Tlf.: 44 66 22 64. www.bureau2000.dk

Copyright: Bureau 2000

EAN: 9788790771546

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Afsnit 1. Undersøgelsens hovedresultater	7
1.1. Baggrund, metode og fokus	7
1.2. Institutioner og børn	8
1.3. Åbningstider og ferielukning	8
1.4. Personale	9
1.5. Vikarer	10
1.6. Dagens gang på stuerne. Alene med gruppen – tre til gruppen?	11
1.7. Dagens gang på stuen.....	14
1.8. Faste aktiviteter	15
1.9. Den daglige omsorg.....	16
1.10. Forældresamarbejde	18
1.11. De fysiske rammer	18
Afsnit 2. Institutioner og børn	20
2.1. Institutionerne.....	20
2.2. Stuerne/grupperne.....	21
2.3. Særlige opgaver	22
Afsnit 3. Åbningstider. Ferielukning	23
3.1. Den daglige åbningstid	23
3.2. Ferielukning	26
Afsnit 4. Personale.....	27
4.1. Det samlede personale.....	27
4.2. Udvikling. "Belastningsgrader"	29
4.2. "Andet arbejde"	33
Afsnit 5. Vikarforbrug	37
Afsnit 6. Dagens gang i institutionen.....	41
6.1. Ydertimerne.....	41
6.2. Når stuerne åbner	42
6.3. Alene med gruppen – tre til gruppen.....	43
Afsnit 7. Dagens gang på stuen	46

DAGINSTITUTIONERNES HVERDAG 2012

7.1. Børnenes fremmøde.....	46
7.2. Dagens gang. Formiddag	47
7.3. Middag.....	49
7.4. Eftermiddag	51
Afsnit 8. Faste aktiviteter.....	54
Afsnit 9. Den daglige omsorg.....	57
Afsnit 10. Forældresamarbejde	62
Afsnit 11. De fysiske rammer.....	64
Afsnit 12. Metode.....	68

Forord

Den aftale, der i efteråret 2011 blev indgået mellem regeringspartierne og Enhedslisten om bedre normeringer i dagtilbuddene, betyder, at der omsider er udsigt til, at årtiers fald i personalestandarder på daginstitutionerne nu bliver vendt. Partierne har afsat 500 millioner kr. til normeringsforbedringer i dagtilbuddene, som skal udmøntes i 2013.

At det er på høje tid med et politisk kursskifte på området, dokumenteres til fulde i denne rapport, som er udarbejdet for FOA af Bureau 2000. Rapporten tegner et tydeligt billede af, hvordan utilstrækkelige personalenormeringer præger institutionernes hverdag. Et billede der ellers alt for ofte fremstår sløret, fordi vi savner systematisk indsamling af viden om, hvordan hverdagen egentlig former sig for vores børn i institutionerne. - Hvor tit er en voksen alene med en børnegruppe? – Hvor mange aktiviteter tilrettelægges af de voksne? – Kommer børnene på tur? – Svigter det med omsorgen?

Alle disse forhold, som er afgørende for kvaliteten i børnehøjde, savner vi dokumenteret viden om. Derfor denne rapport. Rapporten er en opfølgning af en tilsvarende undersøgelse fra 2010, og billedet er desværre ikke blevet lysere siden da.

I mangel på systematisk viden bliver kvaliteten i dagtilbuddene ofte belyst med enkeltteksempler: - Kan det være rigtigt, at en voksen er alene med så mange børn? – spørger forældrene måske. Og ofte har vi hørt politikere svare, at det jo er den enkelte institution, der skemalægger arbejdstiden, og en lokal prioritering, om man fx vil have flere aktiviteter eller flere forældrekonsultationer.

Derfor er det vigtigt, at rapporten kan påvise, at de forhold, der har betydning for kvaliteten i hverdagen, i meget høj grad er bestemt af, hvor meget personale der er i institutionerne. Det gælder omsorg, forældresamarbejde, aktiviteter, og om én voksen ofte er alene med en stor gruppe børn. Bemandingen er bestemt af institutionens økonomiske rammer, og det er derfor useriøst, når politikere i kommunerne eller på Christiansborg skyder ansvaret fra sig og placerer det hos institutionernes ledere og medarbejdere.

Rapportens dokumentation af normeringsforholdene i landets daginstitutioner lader ikke læseren i tvivl om, at der er behov for at tilføre ressourcer til området. Også langt ud over det beløb, der er aftalt i finansloven. Finanslovsaftalen er en god aftale for daginstitutionerne, men den kan kun være et første skridt på vejen mod bedre normeringer. Derfor er det glædeligt, at forligspartierne også har aftalt, at der på sigt må indføres egentlige minimumsnormeringer på området. Det kan ikke gå hurtigt nok. Vi må have regler, der sikrer, at personalet i fremtiden har langt mere tid til børnene end i dag.

Jakob Sølvhøj
Formand – pædagogisk sektor
FOA - Fag og Arbejde

Afsnit 1. Undersøgelsens hovedresultater

Jeg tror ikke, at politikere har en anelse om, hvor slemt det ser ud i dagtilbuddene.

Jeg er meget bekymret for den normering, der er i nutidens dagtilbud. Jeg gør mig nogle overvejelser og bekymringer om, hvilke konsekvenser det på sigt får for børnene. Da mine børn gik i institution var de omgivet af nærværende voksne. I dag er de omgivet af travle voksne (langt færre end tidligere), der bruger meget tid på andre opgaver "væk fra børnene".

Kommentarer fra ledere

1.1. Baggrund, metode og fokus

Formålet med undersøgelsen er – som navnet siger – at kortlægge den hverdag, som danner rammerne for børnenes liv i de danske daginstitutioner og at undersøge sammenhængen mellem denne hverdag og institutionernes bemanning og øvrige arbejdsvilkår.

Problemstillingen er aktualiseret af den aftale, som blev indgået i forbindelse med finansloven for 2012 om at afsætte 500 mill. kr. årligt til forbedret personalestandard i daginstitutionerne og på længere sigt at sikre egentlige minimumsnormeringer. I den forbindelse er det vigtigt at få et klart billede af, hvordan bemanning m.v. indvirker på rammerne for institutionsarbejdet, og hvor der i det hele taget er områder, hvor vilkårene trænger til forbedring. Undersøgelsen er derfor fokuseret på at kortlægge problemer mere end på at beskrive det engagerede og dygtige pædagogiske arbejde, som mange medarbejdere udfører. Men man kan ikke kortlægge alle sider af det pædagogiske arbejde i én undersøgelse.

Undersøgelsen er en opfølgning på en tilsvarende undersøgelse, Bureau 2000 gennemførte i 2010 og er gennemført som en internetbaseret spørgeskemaundersøgelse til alle landets daginstitutioner. Hver institution har fået to spørgeskemaer:

- et til lederen/den daglige leder omkring institutionens forhold
- et til en medarbejder på en stue

Der er modtaget 1010 lederskemaer og 623 skemaer fra stuemedarbejdere. Der er kommet svar fra institutioner i 96 af de 98 danske kommuner, og svarene er vægtet op med udgangspunkt i svarprocenten i den enkelte kommune. Efter Bureau 2000s opfattelse er undersøgelsen dermed klart repræsentativ.

Undersøgelsens fokus er de forhold i hverdagen, som ifølge pædagogisk forskning har betydning for barnets trivsel og udvikling, herunder ikke mindst for trivsel og udvikling blandt børn fra ressourcetsvage

hjem. Det undersøges, hvordan institutionerne fordeler sig med hensyn til aktiviteter, forældresamarbejde, omsorg m.v., og det analyseres, om der er en sammenhæng mellem disse parametre og institutionernes bemanning. En sådan sammenhæng påvises for flere centrale forhold:

- 1) 41 pct. af medarbejderne har således dagligt eller flere gange dagligt en oplevelse af ikke at kunne yde tilstrækkelig omsorg. Hvor hyppigt medarbejderne har denne oplevelse, hænger sammen med bemanningen.
- 2) I halvdelen af institutionerne har de voksen-tilrettelagte aktiviteter (ud over morgensamling) en varighed på ½ time eller mindre. Omfanget af de voksen-tilrettelagte aktiviteter om formiddagen hænger bl.a. sammen med bemanningen.
- 3) Halvdelen af institutionerne tilbyder ikke faste forældrekonsultationer hvert år. Omfanget af forældrekonsultationer afhænger af bemanningen.
- 4) I mange institutioner er en enkelt medarbejder alene med en børnegruppe i løbet af dagen, eller man har meget store børnegrupper – eller begge dele. Disse forhold afhænger af institutionens bemanning.

Det er klart, at der ikke er nogen automatik i disse forhold. Der har altid været eksempler på unikke ledere og menige medarbejdere i daginstitutionerne, der kunne præstere mirakler trods begrænsede muligheder. Men alt andet lige er bemanningen helt afgørende for den hverdag, børnene oplever.

1.2. Institutioner og børn

74 pct. af børnene går i kommunale institutioner, 21 pct. i selvejende og 5 pct. i private eller puljeinstitutioner.

47 pct. af institutionerne/børnehusene har områdeledelse, klyngestruktur eller lignende.

92 pct. af institutionerne er opdelt på grupper. Det er fortrinsvis de helt små institutioner, der ikke har gruppeopdeling. I institutioner på 60 børneenheder eller mere (ét barn i 0-2 års alderen tæller som to børneenheder) er 98 pct. af institutionerne opdelt på stuer.

25 pct. af institutionerne har fået tillagt særlige opgaver. Det mest almindelige er handicapgrupper (8 pct. af institutionerne), opgaver i forhold til udsatte familier (7 pct.) og opgaver i forbindelse med inklusion (5 pct.).

1.3. Åbningstider og ferielukning

48 pct. af institutionsbørnene går i institutioner, der åbner kl. 6:30. 30 pct. går i institutioner, der åbner før dette tidspunkt. 20 pct. går i institutioner, der åbner 6:45 eller 7:00. 2 pct. går i institutioner, hvis åbningstid ligger senere end 7:00.

På en almindelig hverdag er der 61 pct. af børnene, der går i institutioner, der lukker kl. 17:00 og 20 pct., der lukker 16:45. 10 pct. går i institutioner, der lukker tidligere end dette tidspunkt, og 9 pct. lukker senere end kl. 17:00.

Om fredagen er lukketiderne mere spredt. Det mest almindelige er lukning kl. 16:00 eller 16:30. Den gennemsnitlige ugentlige åbningstid i institutioner for småbørn, der ikke har fået tillagt særlige opgaver, er 51 timer og 26 minutter.¹

Ser vi på ferielukning, får vi følgende tal:

- 44 pct. af børnene går i institutioner/børnehuse, der er lukket i dagene op til påskehelligdagene
- 78 pct. går i institutioner/børnehuse, der er lukket dagen efter Kr. Himmelfart
- 79 pct. går i institutioner/børnehuse, der er lukket mellem jul og nytår
- 55 pct. går i institutioner med sommerferielukning.

1.4. Personale

Ser vi på det faste månedslønnede personale, er deres uddannelsesbaggrund således:

- 65 pct. (incl. institutionslederne) er pædagoger
- 4 pct. har en uddannelse som pædagogiske assistenter/PGU'er
- 30 pct. er pædagogmedhjælpere
- 1 pct. er HK'ere.

De opgørelser, Danmarks Statistik laver, giver en lidt anden fordeling. Det hænger sammen med, at man indregner vikarer, studerende, elever, støttepædagoger til enkeltbørn og personer i jobtræning m.v.

Personalestandard kan måles på forskellig måde. I denne rapport anvendes som mål for institutionens bemanning antal personaletimer (til pædagoger, ledelse, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere) pr. 100 "børnepasningstimer". Antallet af børnepasningstimer opgøres som ugentlig åbningstid x antal børneenheder. Her regnes 0-2 årige børn igen som to børneenheder.

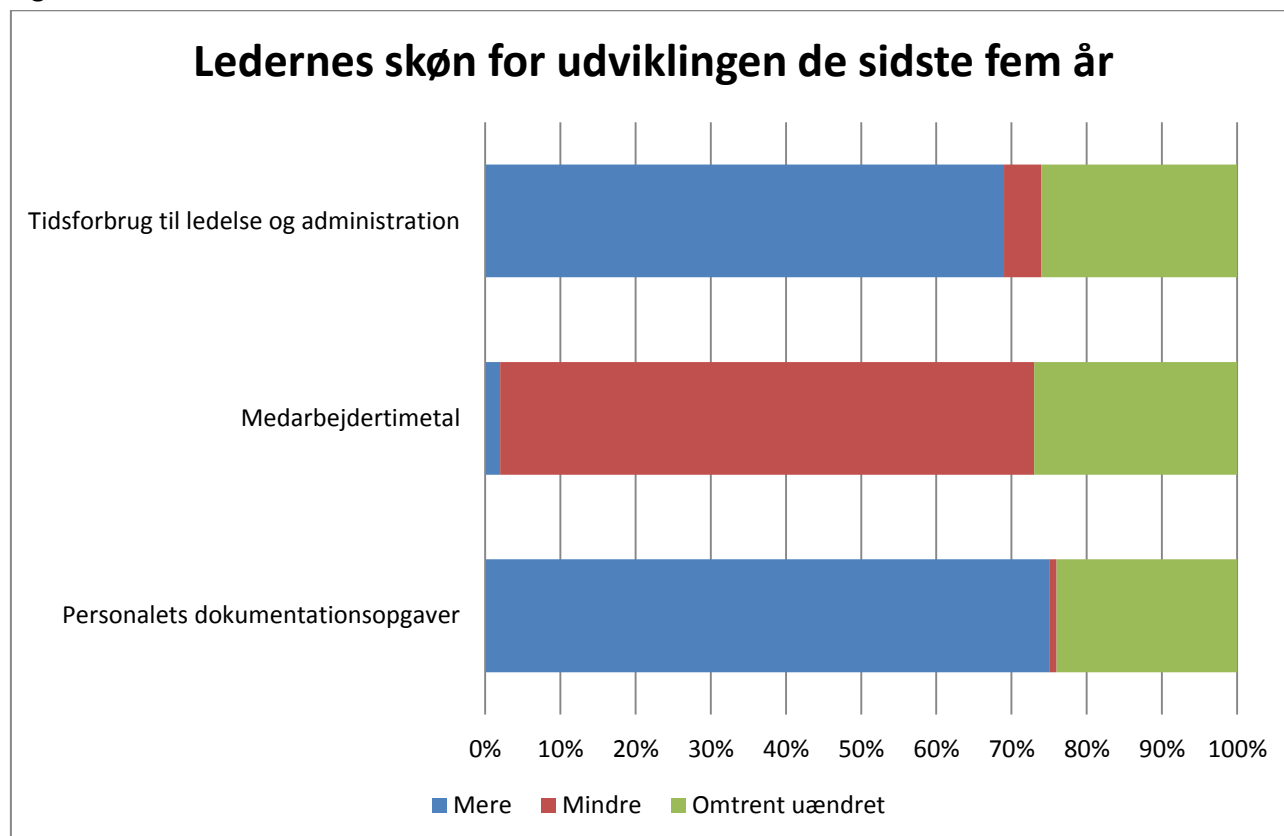
Ser vi på institutioner for småbørn, der ikke har fået tillagt særlige opgaver, er der i gennemsnit 9,3 personaletimer pr. 100 børnepasningstimer.

Der kan dog være usikkerhed, når det gælder tallene fra institutioner med områdeledelse, fordi en del af ledelsestimerne evt. ikke er medregnet. Ser vi alene på institutioner uden områdeledelse, er der i gennemsnit 9,5 personaletimer pr. 100 børnepasningstimer. Det tilsvarende tal i 2010-undersøgelsen var 9,9. Dette tyder på et standardfald, selv om den præcise størrelse kan være vanskelig at vurdere, fordi institutionsstrukturen er ændret meget, bare på de to år.

¹ Vægtet efter børnetal.

Dette ligger også på linje med lederne vurdering af udviklingen de sidste fem år. Denne er vist i Figur 1.1. som også viser, hvordan lederne vurderer, at medarbejdernes tidsforbrug til dokumentationsopgaver og deres eget tidsforbrug til ledelse og administration har udviklet sig.

Figur 1.1.

Det bemærkes, at lederne kun er blevet bedt om at vurdere den ændring af medarbejdertimetallet, som *ikke* kan henføres til ændret børnetal m.v.

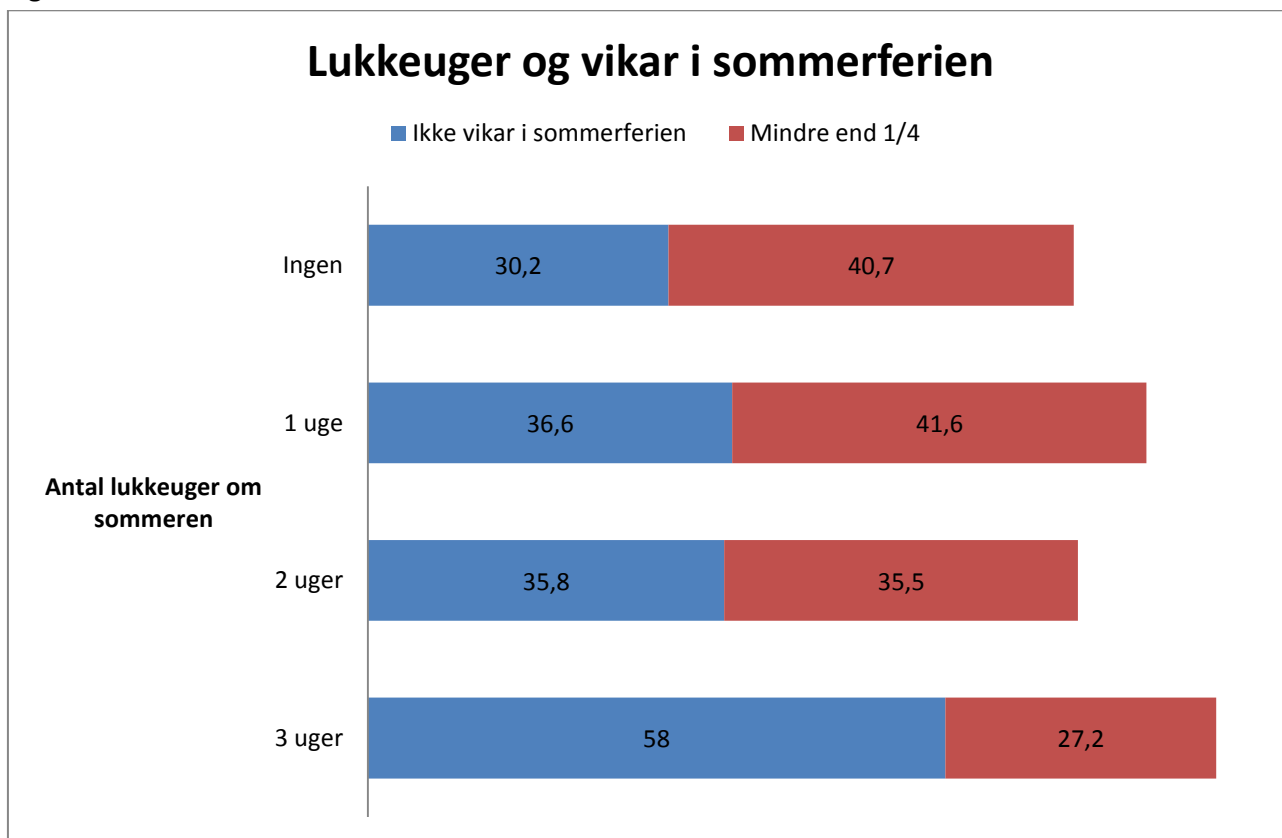
I gennemsnit vurderer lederne, at personaletallet er faldet med 5 pct. Samtidig lægger ledelse/administration beslag på 1 pct. mere af den samlede tid, mens medarbejdernes arbejde med dokumentation m.v. efter lederne vurdering er steget svarende til 4 pct. af timetallet. Dette giver en samlet formindskelse af antal voksentimer pr. barn på ca. 10 pct. de sidste fem år.

1.5. Vikarer

Undersøgelsen viser, at langt de fleste institutioner altid eller i stort omfang tager vikar ved barsel eller medarbejdernes langvarige sygdom. Derimod tages der kun i begrænset omfang vikar ved korterevarende sygdom.

Et område, hvor der også kun tages vikar i begrænset omfang, er i forhold til at dække sommerferien ind. Uanset om institutionen er sommerlukket eller ej, tages der kun vikar i meget begrænset omfang. Dette fremgår af Figur 1.2.

Figur 1.2.

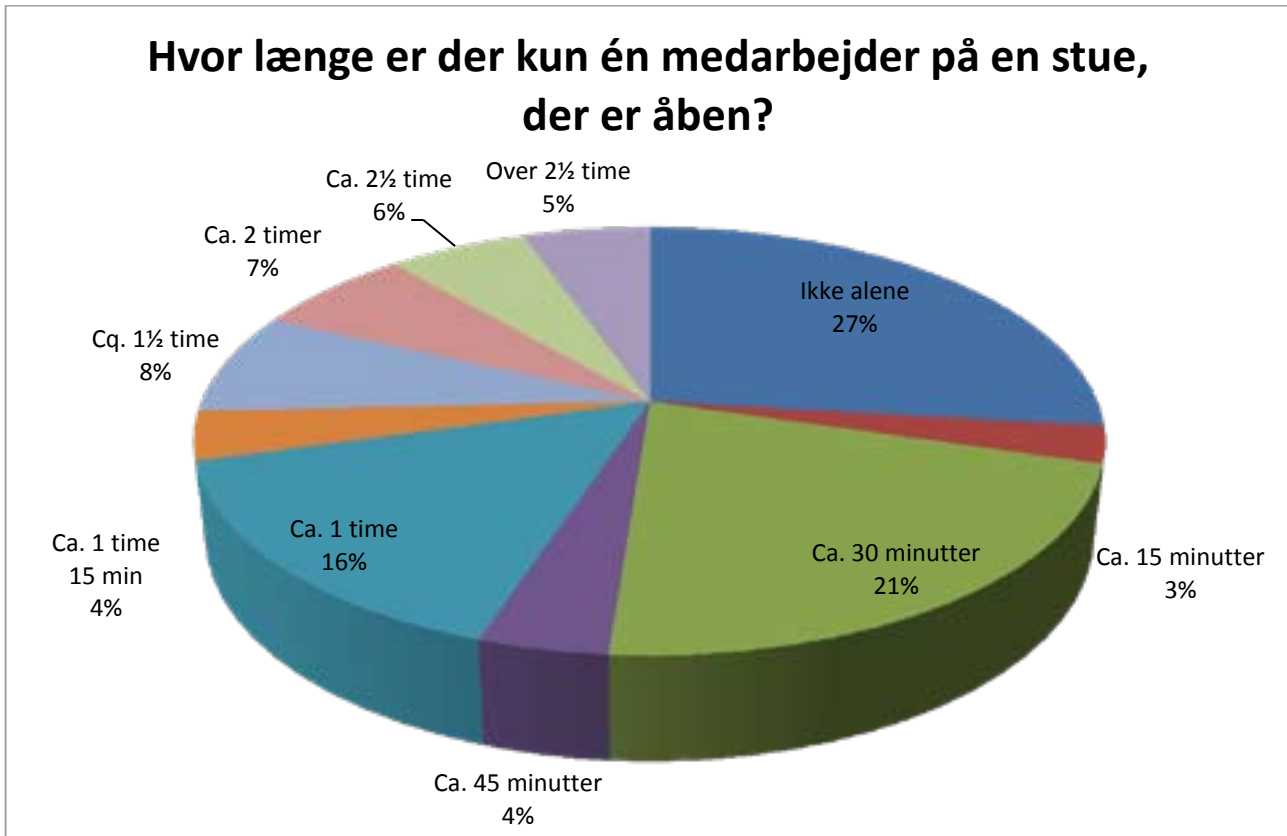
Det betyder igen, at der stort set ikke er nogen personalebesparelse ved at lade institutionen holde samlet lukket. Institutionerne der har åbent klarer sommerperioden ved at udtynde personalet, fordi personalet jo også skal have sommerferie.

1.6. Dagens gang på stuerne. Alene med gruppen – tre til gruppen?

Stuerne åbner typisk kl. 8.00 og lukker kl. 16:00.

Selv om stuerne er åbne, er der dog de fleste steder en kortere eller længere periode, hvor der kun er én medarbejder til stede på stuen. Dette fremgår af Figur 1.3.

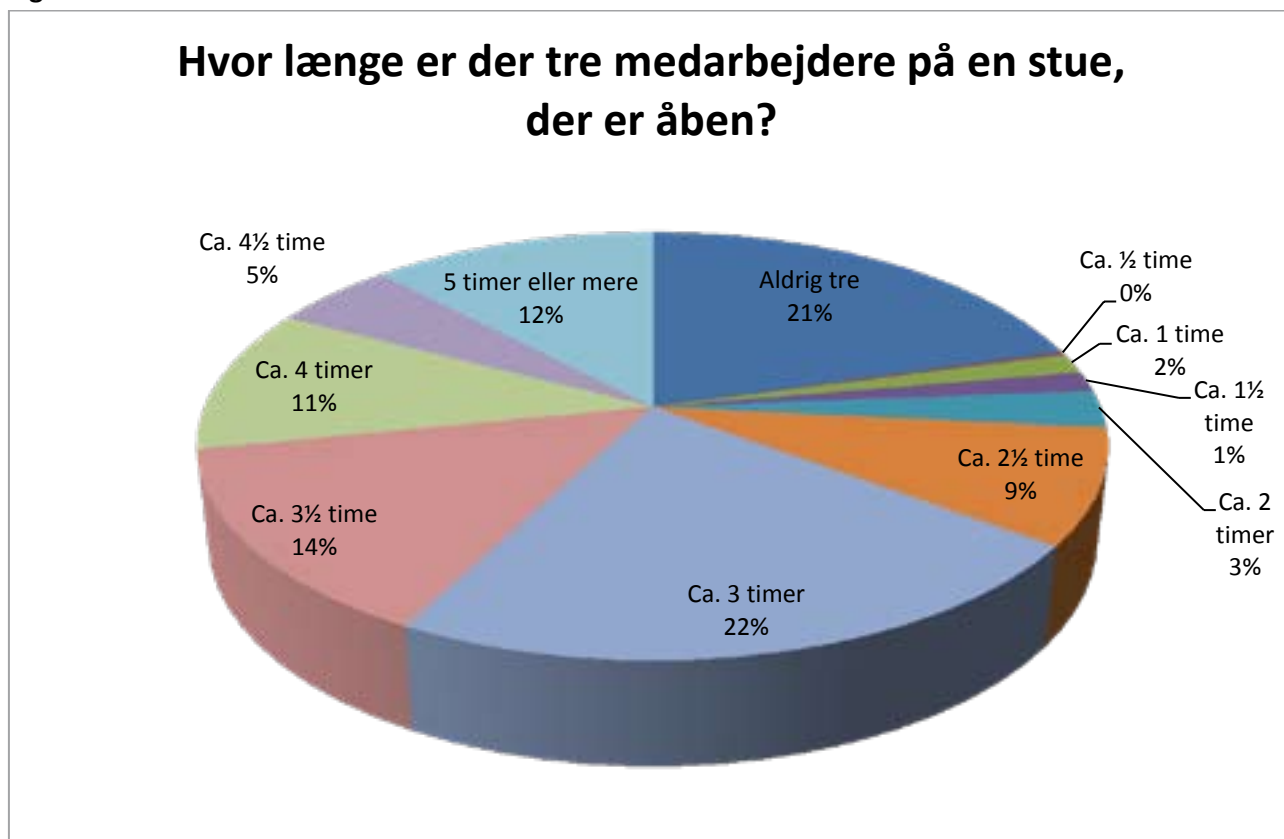
Figur 1.3.

Det ses, at 46 pct. af institutionerne har perioder på én time eller mere, hvor stuerne kun er bemandede med én medarbejder.

Omvendt er der i 79 pct. af institutionerne perioder i dagens løb, hvor der er tre medarbejdere på stuen. Dette gør det muligt fx at gå tur eller afvikle måltider på en god måde i en vuggestue. Figur 1.4. illustrerer dette.

Figur 1.4.

Det er naturligvis op til den enkelte institution, hvordan man får puslespillet med medarbejdertimer til at gå op – om man fx prioriterer, at der altid er mindst to medarbejdere til stede frem for at kunne arbejde med tre voksne i en periode. Men hvilke valgmuligheder der er, hænger nøje sammen med, hvor god bemanningen er.

En statistisk analyse viser en sikker sammenhæng mellem medarbejdertal, børnegrupperstørrelse og spørgsmålet om alenearbejde. Tabel 1.1. viser yderpunkterne i analysen.

Tabel 1.1. Yderpunkter i bemanning af børnegrupperne

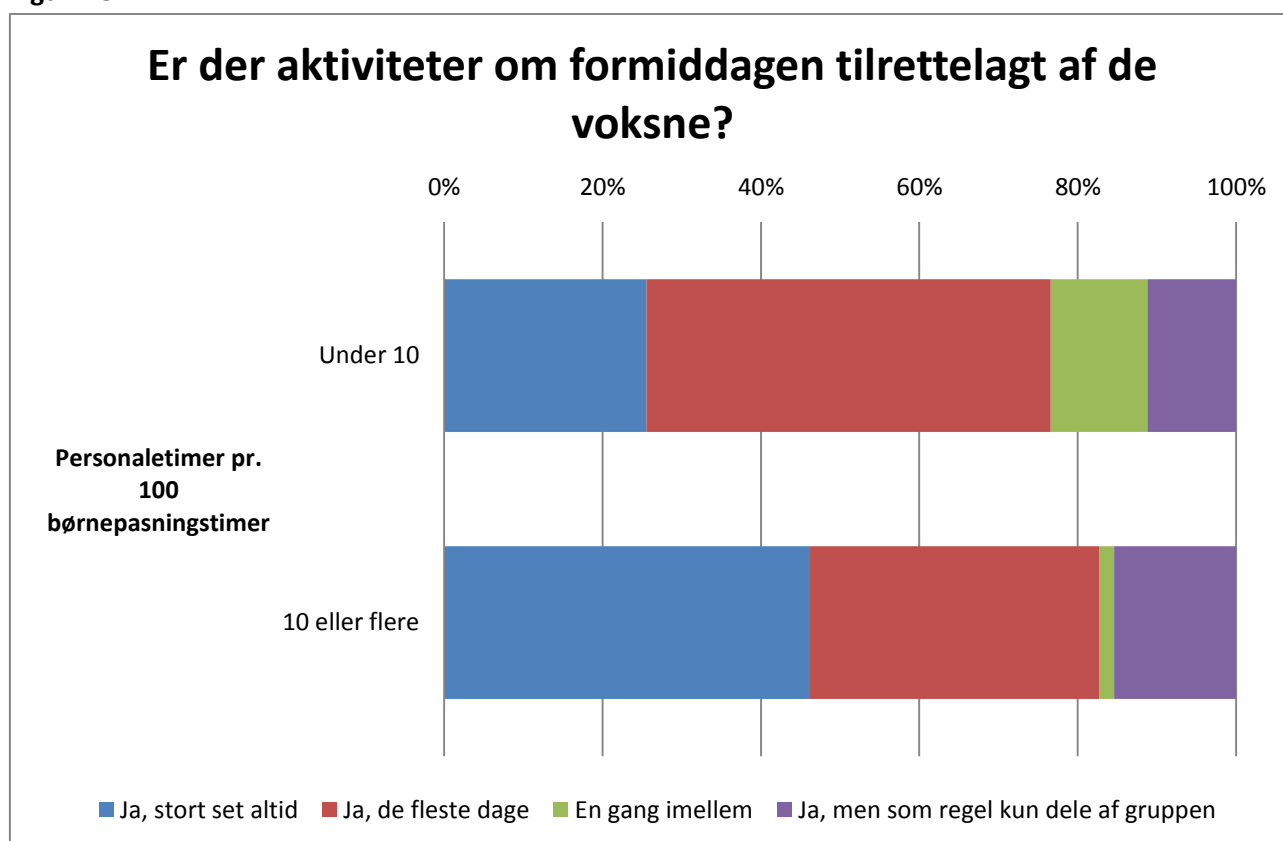
De ringest bemandede børnegrupper	De bedst bemandede børnegrupper
Der er 23 eller flere børneenheder i børnegrupperne	Der er under 20 børneenheder i børnegrupperne
Der er 1 time dagligt eller længere, hvor der kun er 1 voksen til børnegruppen	Der er mindre end 1 time dagligt med kun 1 voksen til gruppen
Perioder med tre voksne til børnegruppen er på mindre end 2 timer dagligt	Der er to 2 timer dagligt eller længere med mindst tre voksne til børnegruppen
Gennemsnitsbemanning for institutionerne (personale pr. 100 børnepasningstimer)	
7,9	10,3

1.7. Dagens gang på stuen

Danske institutionsbørn tilbringer megen tid på legepladsen. Der er dog forskellige holdninger til, om det skal være frivilligt for børnene, om de vil udendørs, og om de skal være ude i al slags vejr. De børn, som altid kommer ud om formiddagen, kommer gerne ud igen om eftermiddagen og er i gennemsnit på legepladsen i ca. 4 timer i dagens løb.

69 pct. af institutionerne holder morgensamling/børnemøde hver dag og yderligere 17 pct. en gang imellem. Der er normalt også andre aktiviteter tilrettelagt af voksne om formiddagen, men det er ikke noget alle børn kan regne med hver dag. I halvdelen af institutionerne har disse aktiviteter en varighed på ½ time eller mindre. Her adskiller danske institutioner sig fra, hvad man typisk ser i andre lande. Som det fremgår af Figur 1.5., hænger hyppigheden af de voksen-tilrettelagte aktiviteter bl.a. sammen med bemanningen.

Figur 1.5.

Det ses, at jo højere bemanningen er, jo større er sandsynligheden for, at børnene får tilbudt aktiviteter tilrettelagt af de voksne.

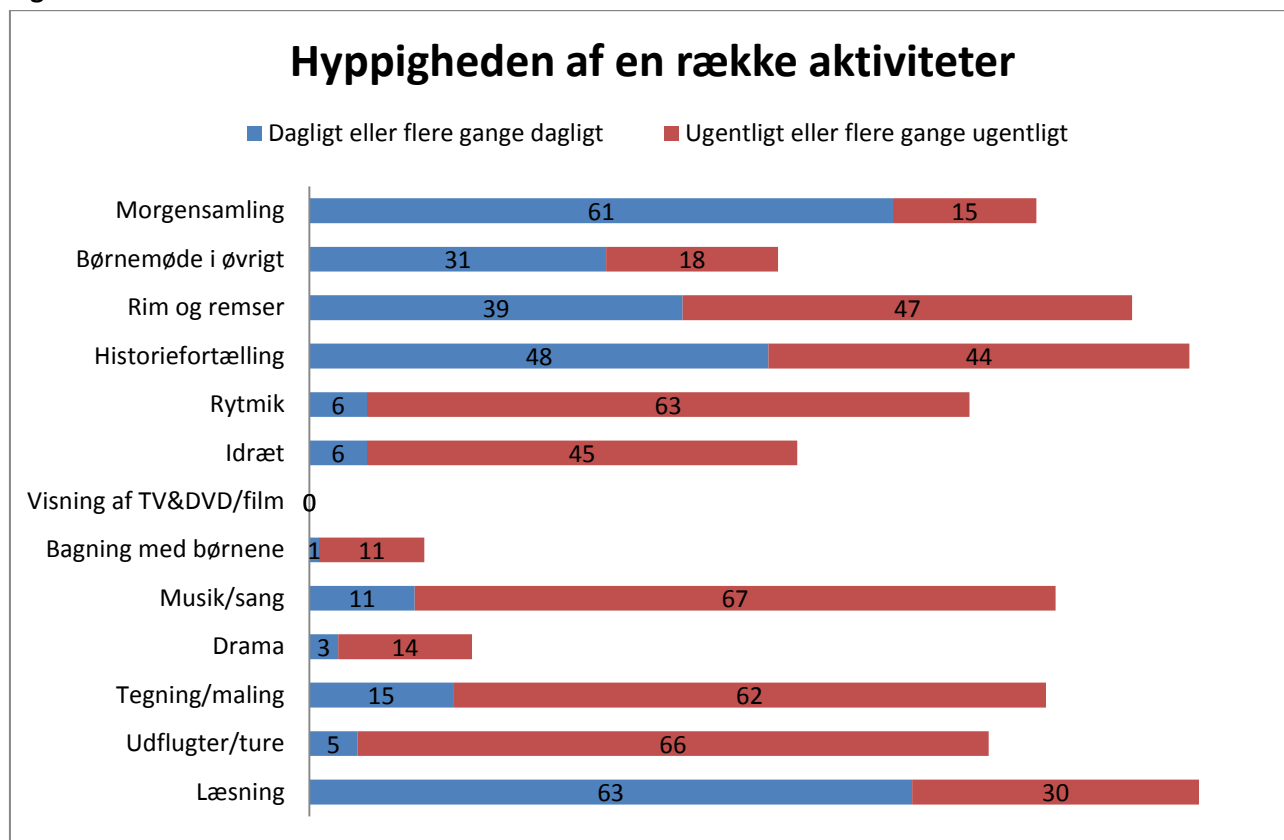
Allerede kl. 11 eller tidligere er der frokostpause i de fleste institutioner. Frokostpausen varer i gennemsnit 43 minutter. Herefter har 80 pct. af vuggestuebørnene (men kun 7 pct. af børnehavebørnene) en samlet hviletid. I andre institutioner er det kun nogle af børnene, der hviler sig, eller man holder slet ikke hvilepause (20 pct. af institutionerne).

Eftermiddagen tilbringes i 66 pct. af institutionerne altid på legepladsen, og yderligere 21 pct. går på legepladsen, hvis vejret er til det. Derimod er det kun 6 pct. af institutionerne, der altid har aktiviteter (bortset fra samling om frugt eller lignende) tilrettelagt af de voksne om eftermiddagen. 13 pct. har det de fleste dage.

1.8. Faste aktiviteter

Figur 1.6. viser hyppigheden af en række aktiviteter i institutionerne.

Figur 1.6.

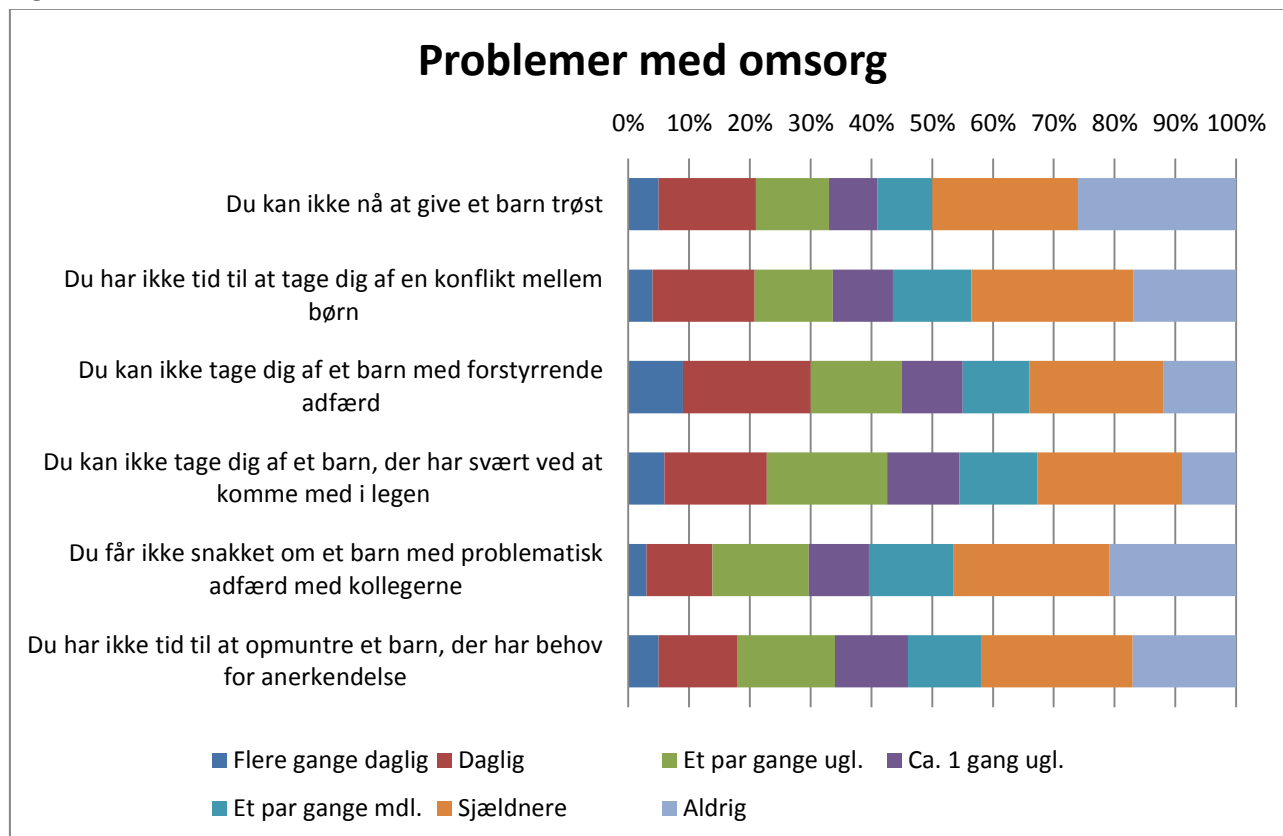
Det ses, at de *daglige* aktiviteter typisk omfatter aktiviteter, der har med sprog og fortælling at gøre – rim og remser, historiefortælling og læsning. Der er de fleste steder også dagligt morgensamling/børnemøde.

Rytmik, idræt, og ture er typisk ikke daglige aktiviteter, men noget, der sker en gang om ugen eller et par gange ugentligt. Det samme gælder kreative aktiviteter som tegning/maling og musik/sang. Aktiviteter, som typisk foregår i smågrupper, som bagning og drama, er mere sjældne.

1.9. Den daglige omsorg

Stuemedarbejderne er blevet spurgt om, hvor hyppigt de har forskellige oplevelser omkring utilstrækkelig omsorg i forhold til børnene. Svarfordelingen fremgår af Figur 1.7.

Figur 1.7.

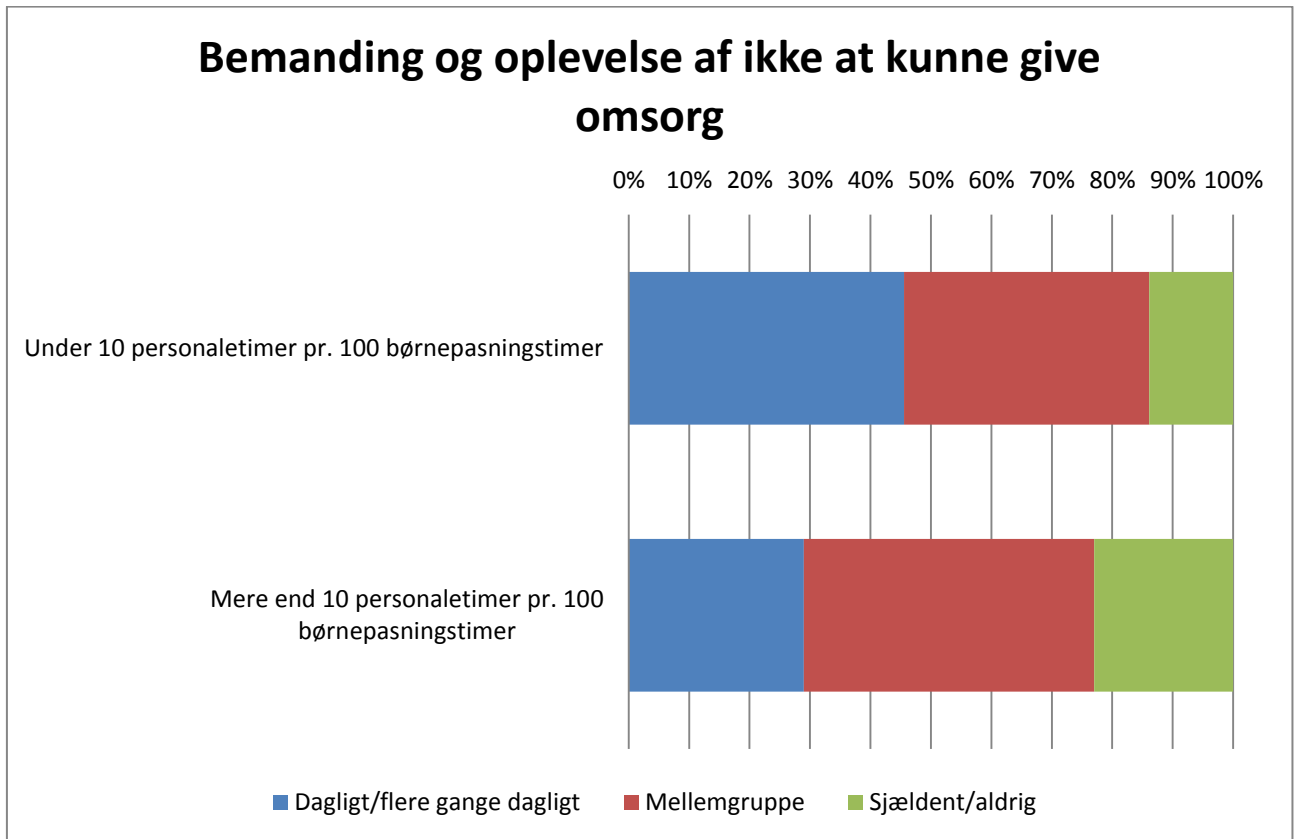
Man kan nu danne et samlet udtryk, idet man ser på, hvor mange svarpersoner, der *dagligt eller flere gange dagligt* har mindst en af følgende oplevelser:

- *Du kan ikke nå at give et barn trøst*
- *Du har ikke tid til at tage dig af en konflikt mellem børn*
- *Du kan ikke tage dig af et barn med forstyrrende adfærd*
- *Du kan ikke tage dig af et barn, der har svært ved at komme med i legen*
- *Du får ikke snakket om et barn med problematisk adfærd med kollegerne*
- *Du har ikke tid til at opmuntre et barn, som har behov for anerkendelse*

Analysen viser, at 41 pct. af medarbejderne (30 pct. i vuggestuegrupperne og 44 pct. i børnehavegrupperne) har en af disse oplevelser mindst en gang dagligt. Omvendt er der 16 pct., der sjældent eller aldrig har disse oplevelser.

Hvor ofte man oplever ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg, hænger sammen med bemanningen. Dette fremgår af Figur 1.8.

Figur 1.8.

Det ses, at risikoen for at de ansatte ikke mener at kunne yde tilstrækkelig omsorg vokser, hvis bemanningen er lav.

1.10. Forældresamarbejde

Som det fremgår af Figur 1.9. er der i omkring halvdelen af institutionerne faste samtaler om det enkelte barn en eller flere gange om året.

Figur 1.9.

Det er bl.a. bemanningen, der bestemmer, om der er forældresamtaler mindst en gang om året. I institutioner med under 10 personaletimer pr. 100 børnepasningstimer er det kun 43 pct. af børnene, der får årlige forældrekonsultationer. Hvis bemanningen er over 10 personaletimer pr. 100 børnepasningstimer, er det 63 pct. af børnene, der får dette tilbud.

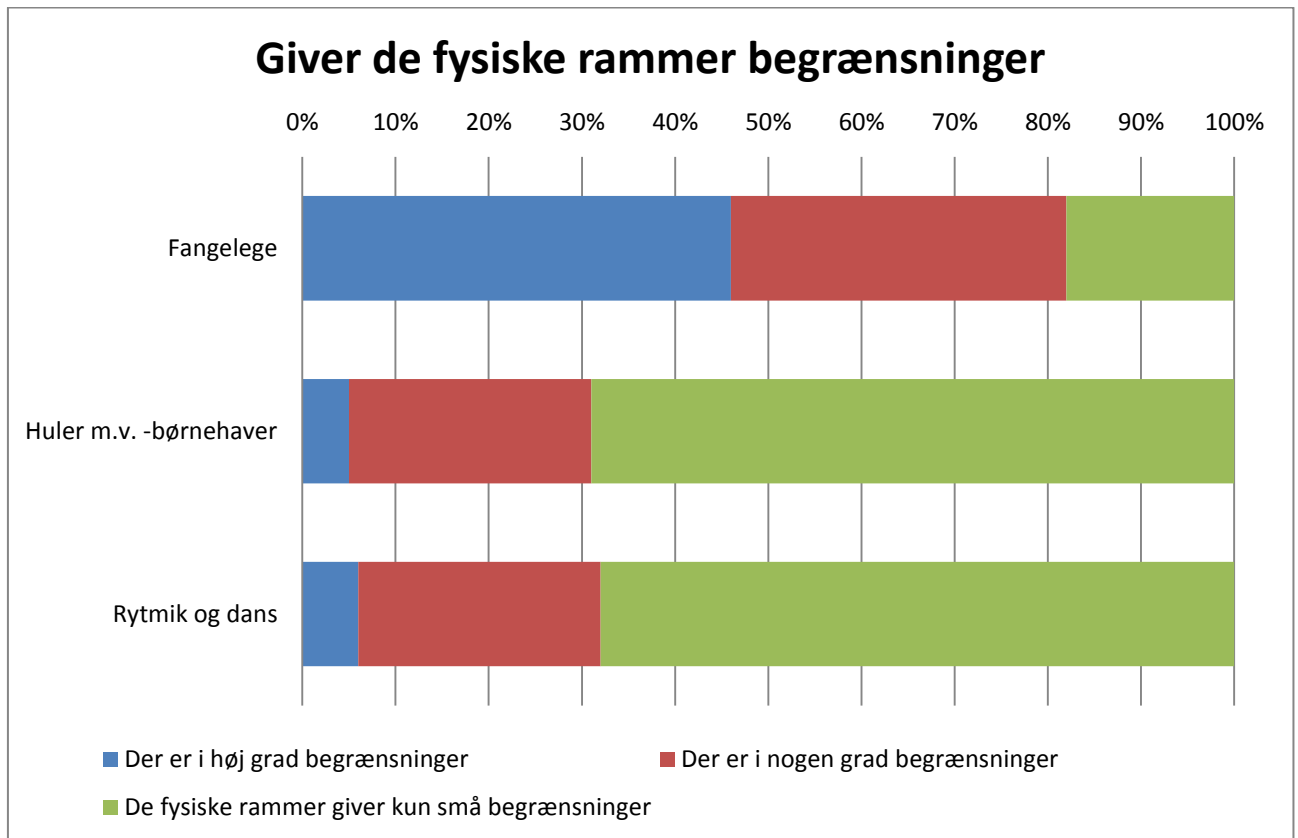
1.11. De fysiske rammer

Børnene må være vilde ude, så det er der, de tumler. Inde er det til de rolige lege. Tegne, bygge med klodser, lege med dukker etc.

Kommentar fra stuemedarbejder

Det debatteres jævnligt, om daginstitutionerne tilbyder tilstrækkelige udfordringer til børn, typisk drenge, der har behov for at tumle sig. Man kan i forhold til den diskussion spørge, om de fysiske rammer begrænser mulighederne for det, man traditionelt kalder "drengelege". Figur 1.10. viser, at de fysiske rammer mange steder kan medvirke til at begrænse mulighederne for at tumle sig.

Figur 1.10.

46 pct. mener, at de fysiske rammer i høj grad virker begrænsende i forhold til, at børnene kan lege fangelege inden døre. Yderligere 36 pct. mener, at det "i nogen grad" er et problem.

Problemerne er mindre udbredt, når det gælder mulighederne for at have "huler" inden døre eller arbejde med rytmik og dans. En del medarbejdere mener dog, at der i nogen grad er problemer, også her.

Afsnit 2. Institutioner og børn

2.1. Institutionerne

Tabel 2.1 viser institutionerne fordelt på ejerform. I tabellen er der dels sket en procentfordeling af institutioner på ejerforhold, dels en procentfordeling af de indskrevne børn.

Tabel 2.1. Institutioner og indskrevne børn fordelt på institutionernes ejerform.

Ejerform	Pct. af institutioner	Pct. af børn
Kommunal	70,0	74,1
Selvejende	22,0	21,2
Privat	6,7	4,0
Pulje	1,3	0,6
I alt	100	100

N=1009

Til sammenligning har Danmarks Statistik i sin 2010-opgørelse en fordeling, der fordeler børnene således: 76,3 pct. af de indskrevne børn i vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede institutioner gik i kommunale institutioner, 20 pct. i selvejende og 3,7 pct. i privat-pulje.

I Tabel 2.2 er institutioner og børn tilsvarende fordelt på institutionstype.

Tabel 2.2. Institutioner og indskrevne børn fordelt på institutionstype

Institutionstype	Pct. af institutioner	Pct. af børn
Vuggestuer	7,3	4,0
Børnehaver	39,6	30,6
0-6 års institutioner	45,6	53,4
Institutioner med skolebørn	7,5	12
I alt	100	100

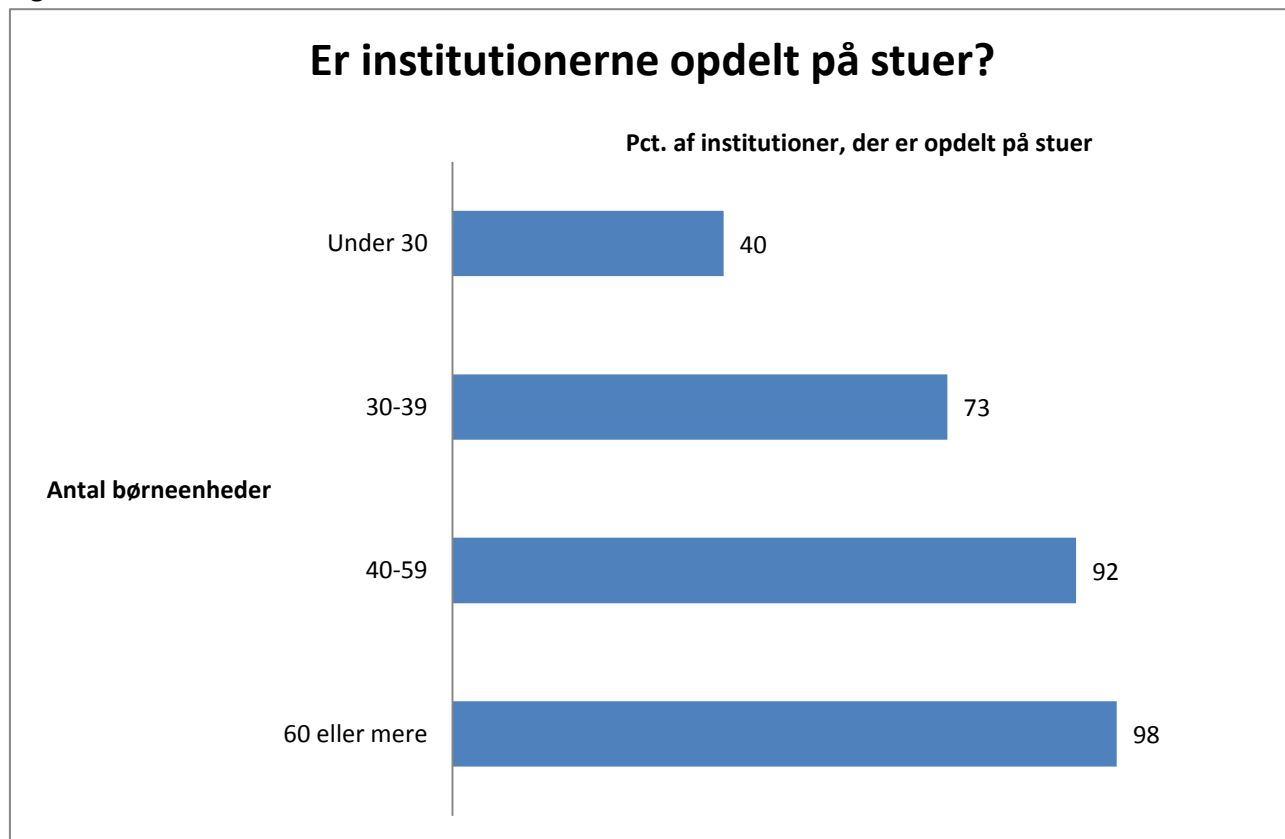
N=1009

I de fleste af de følgende analyser er institutioner med skolebørn sorteret fra. 47 pct. af institutionerne er del af en områdeinstitution, klynge eller lignende.

2.2. Stuerne/grupperne

92 pct. af institutionerne (med 95 pct. af børnene) er opdelt på stuer. Som det fremgår af figur 2.1., er det fortrinsvis de helt små institutioner, der ikke har stueopdeling.

Figur 2.1.

N=963

Tabel 2.3. viser antallet af børneenheder pr. stue i institutioner, der *ikke* har fået tillagt særlige opgaver, og som ikke modtager skolebørn. I tabellen er børn i alderen 0-2 år omregnet til to børneenheder.

Tabel 2.3. Institutioner fordelt på institutionstype og gennemsnitlig gruppestørrelse

Institutionstype	Børneenheder pr. gruppe/stue						I alt	Gennemsnit
	Under 20	20-20,9	21-21,9	22-22,9	23-23,9	24 eller mere		
	Pct. af institutioner							
Vuggestue	14,6	0	7,3	19,5	14,6	43,9	100	22,3
Børnehave	48,4	8,9	12,1	11,1	6,3	13,2	100	19,6
0-6 års	24,7	5,1	12,2	18	13,7	26,3	100	22,3
I alt	33,1	6,2	11,7	15,4	10,9	22,6	100	21,2

N=851

Ved den tilsvarende undersøgelse i 2010 var den gennemsnitlige gruppestørrelse 20,8 børneenheder, og andelen af grupper på 24 børneenheder eller mere udgjorde 16 pct. Andelen af børnegrupper på 23-23,9

børneenheder var 12 pct. En del af de nedskæringer, der er sket siden 2010, er således gennemført ved at komme flere børn ind i børnegrupper.²

2.3. Særlige opgaver

25 pct. af institutionerne har fået tillagt særlige opgaver.

- 8 pct. har således en handicapgruppe.
- 7 pct. har særlige opgaver i forhold til udsatte familier m.v.
- 2 pct. har tilknyttet dagpleje.
- 0,3 pct. har natåbent.
- 0,5 pct. har weekendåbent.
- 13 pct. har andre særlige opgaver.³

25 pct. af institutionerne har modulbetaling, dvs. regler om, at børnene kan betale for mindre end fuld tid. I disse institutioner er der i gennemsnit 11 pct. af børnene, der betaler for 35 timer om ugen eller mindre. Af de godt 1000 institutioner, som har besvaret spørgsmålet, om de har fået tillagt særlige opgaver, er der 124, som anfører "andre særlige opgaver". Heraf er der 52, der har opgaver i forbindelse med inklusion/udsatte familier m.v. 26 har sproggrupper eller anden form for sprogarbejde. 12 institutioner har særlig fokus på for tidligt fødte børn.

² Rent teknisk hænger dette ofte sammen med, at institutionen modtager et kronebeløb pr. indskrevet barn. Hvis dette beløb skæres ned, kan institutionen vælge enten at tage flere børn ind med uændret personale, eller afskedige personale. En del institutioner vælger helt eller delvis det første.

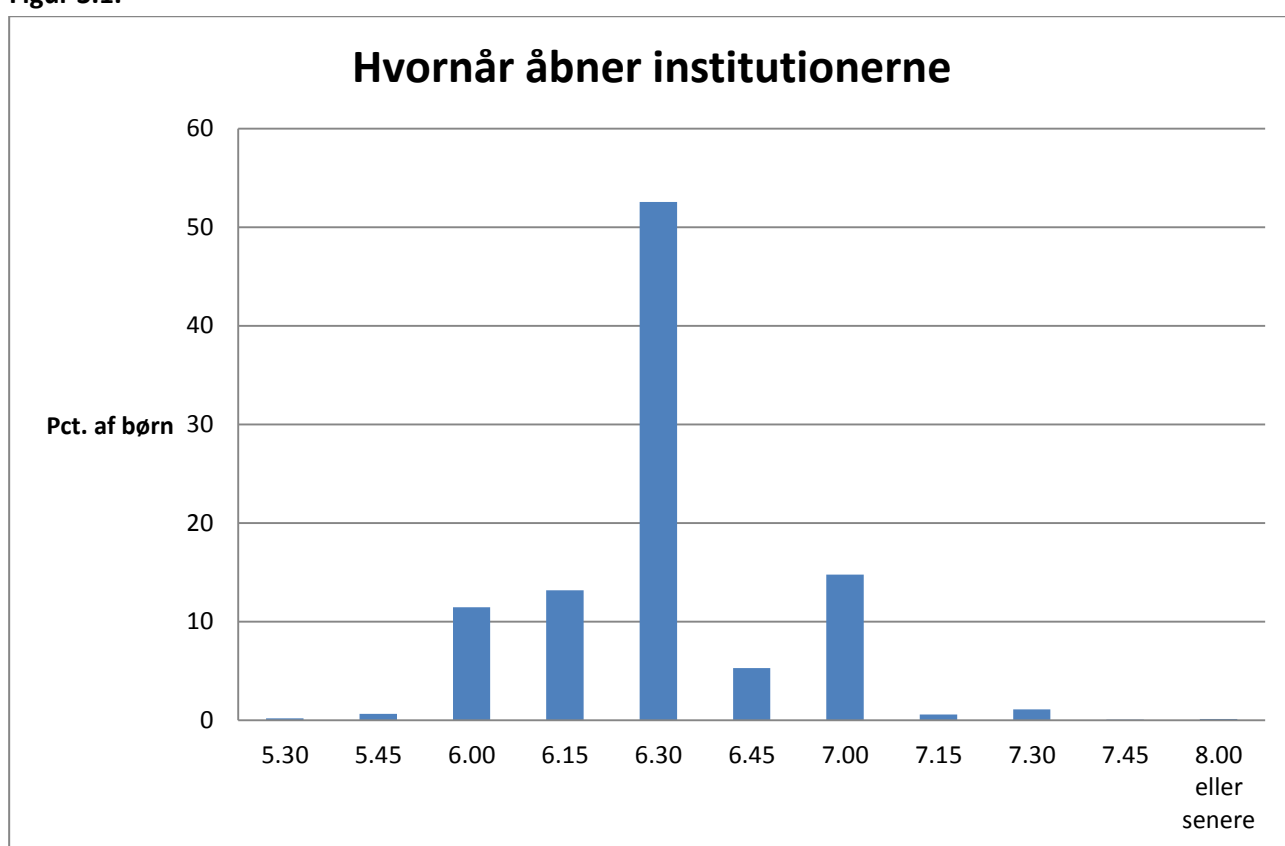
³ Tallene summer ikke til 25, da en institution godt kan have fået tillagt flere særlige opgaver.

Afsnit 3. Åbningstider. Ferielukning

3.1. Den daglige åbningstid

Som det fremgår af Figur 3.1., går 48 pct. af institutionsbørnene i institutioner, der åbner kl. 6:30. 30 pct. går i institutioner, der åbner før dette tidspunkt. 20 pct. går i institutioner, der åbner 6:45 eller 7:00. 2 pct. går i institutioner, hvis åbningstid ligger senere end 7:00.⁴

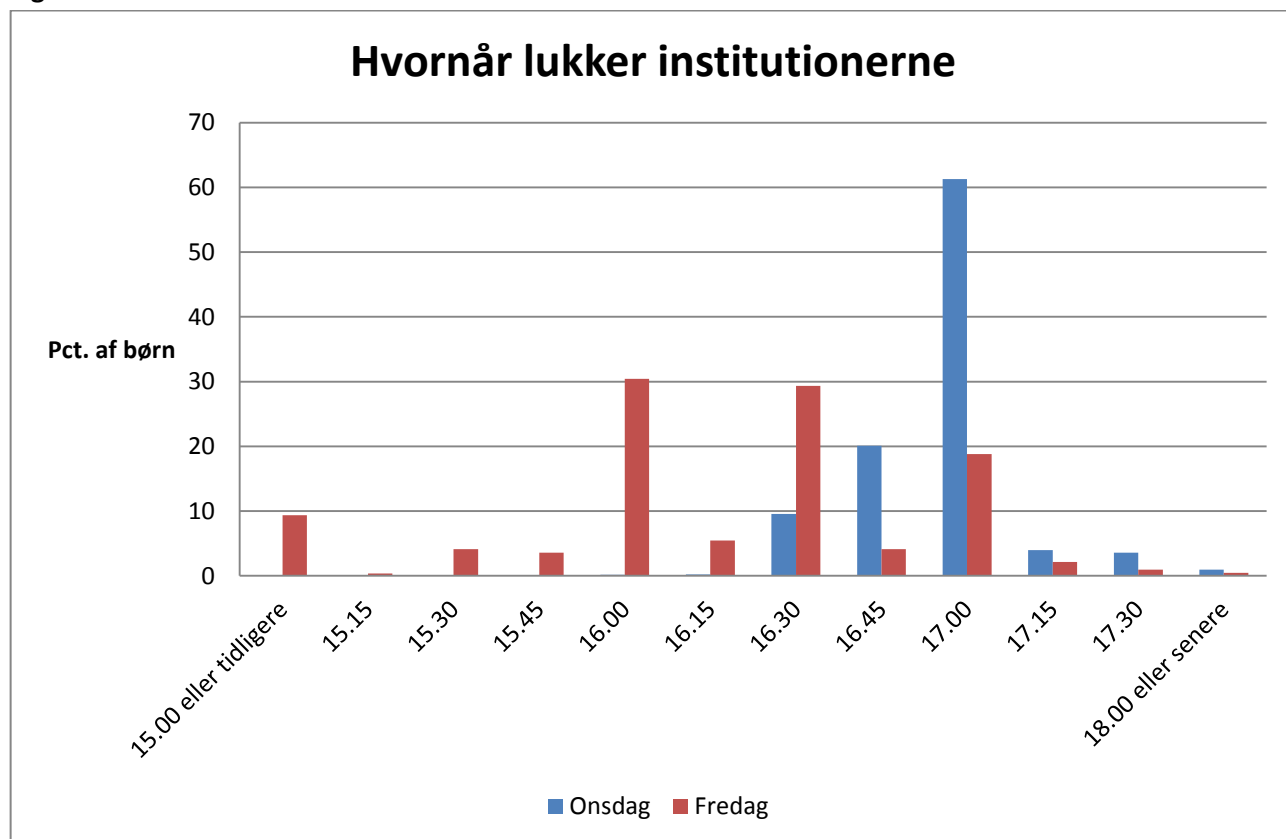
Figur 3.1.

N=811

⁴ Figuren omfatter ikke institutioner, der modtager skolebørn.

Figur 3.2.

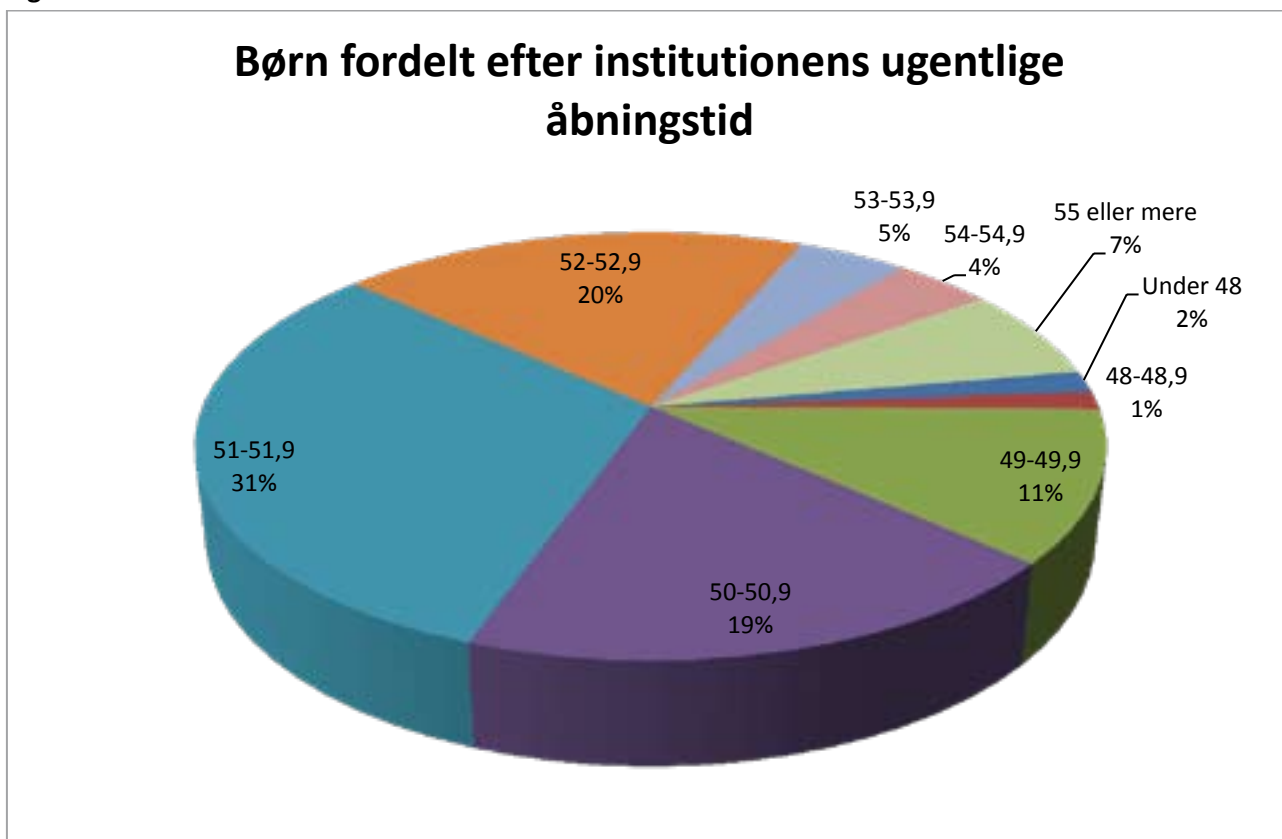

N=791

Figur 3.2. viser tilsvarende, hvornår institutionerne lukker. Ser vi på onsdagene er der 61 pct., der lukker kl. 17:00 og 20 pct., der lukker 16:45. 10 pct. lukker tidligere end dette tidspunkt, mens 9 pct. lukker senere. Om fredagen er lukketiderne mere spredt. Det mest almindelige er lukning kl. 16:00 eller 16:30.

Endelig viser Figur 3.3. fordelingen, hvis vi ser på den samlede ugentlige åbningstid.

Figur 3.3.

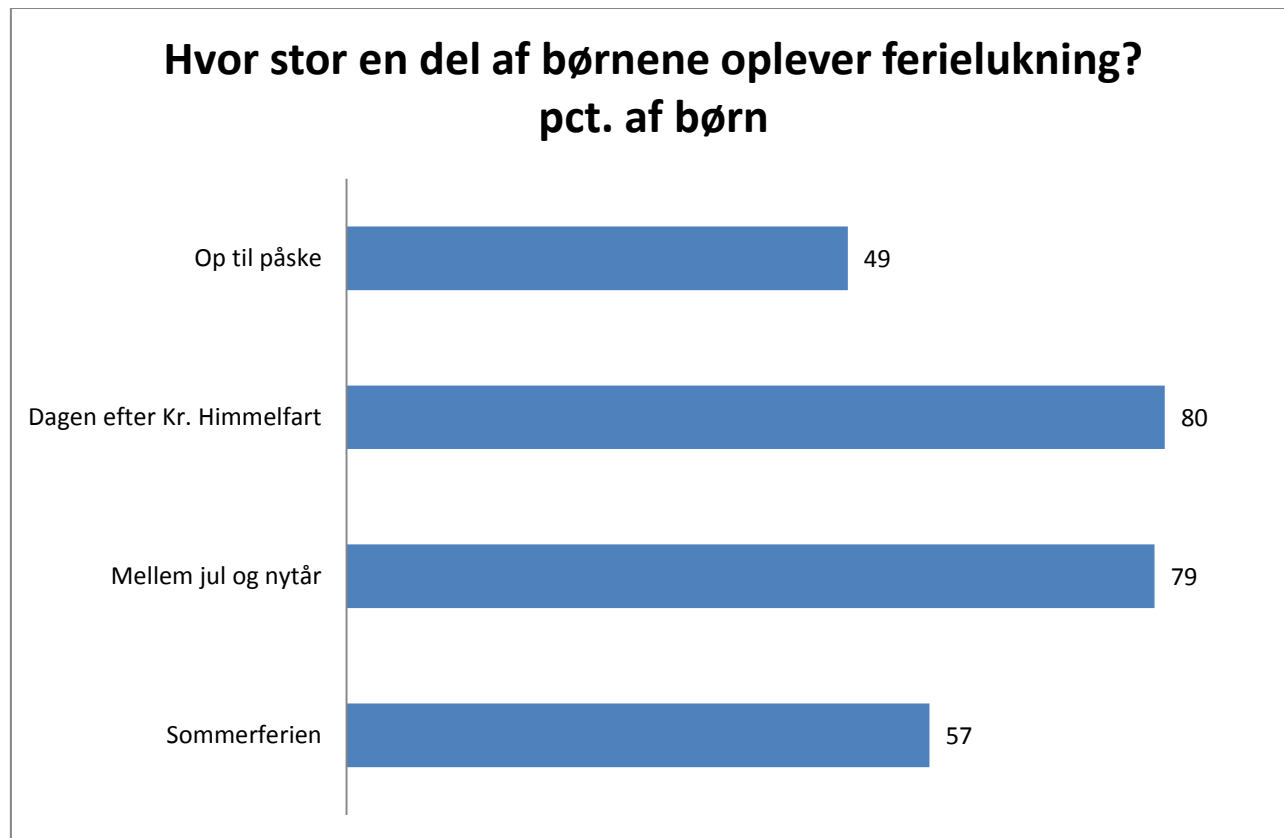

Det ses, at langt de fleste institutionsbørn (86 pct.) har mulighed for en åbningstid på 50 timer om ugen eller mere. Den gennemsnitlige ugentlige åbningstid i institutioner for småbørn, der ikke har fået tillagt særlige opgaver, er 51 timer og 26 minutter.

3.2. Ferielukning

Som det fremgår af Figur 3.4., er ferielukning i dag reglen snarere end undtagelsen.

Figur 3.4.

N=841

8 pct. af børnene går i institutioner, der har sommerlukket 1 uge. 30 pct. går i institutioner med to ugers sommerlukning, mens 17 pct. går i institutioner, der har lukket 3 eller flere uger.

Efter dataindsamlingens afslutning har Københavns kommune meddelt, at man vil droppe ferielukningen om sommeren i institutionerne. Herefter vil det kun være ca. 50 pct. af børnene, der rammes af sommerferielukning.

Afsnit 4. Personale

Vi løber stærkt. Vi bruger meget tid på at dokumentere over for kommunen, frem for at bruge tiden på børnene. Det er meget skriftligt arbejde, og de timer vi bruger, er tid der går fra det pædagogiske arbejde med børnene. Vi får hele tiden nye opgaver fra kommunen, som skal implementeres i hverdagen, men inden vi har nået at få det op at køre, kommer der noget nyt, hvilket er meget stressende.

Kommentar fra stuemedarbejder

4.1. Det samlede personale

Personalet kan opgøres på forskellig måde. I Danmarks Statistiks ressourceopgørelse tælles fx løse vikarer og personer i aktivering med, ligesom fx en pædagogstuderende tælles som en pædagog. Der tages heller ikke højde for, at institutionerne kan have fået tillagt særlige opgaver, fx en handicapgruppe.

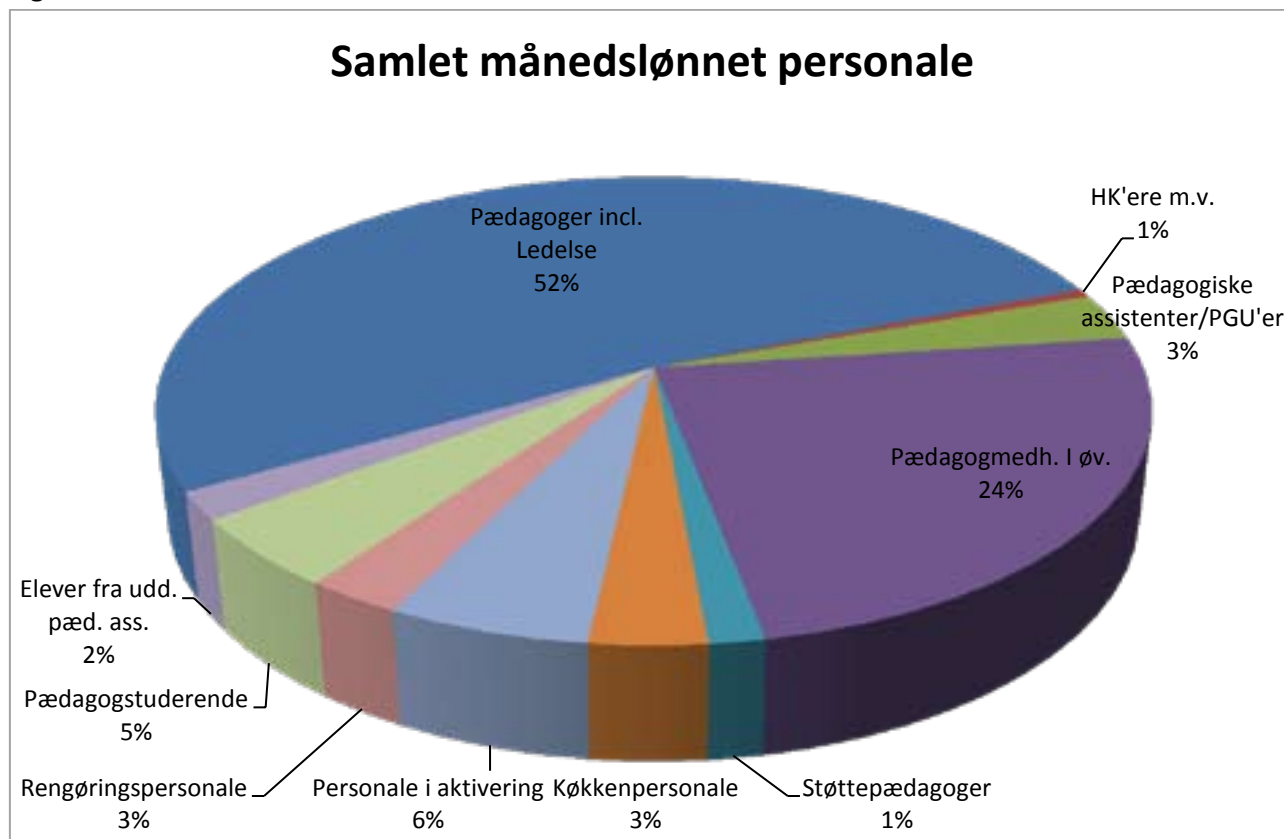
Figur 4.1. viser fordelingen af de personaletimer, som går til ledelse eller arbejde med børnene i institutioner for børn under skolealderen, som ikke har fået tillagt særlige opgaver.

Figur 4.1.

Figur 4.2. viser tilsvarende fordelingen af det samlede månedslønnede personale i disse institutioner.

Figur 4.2.

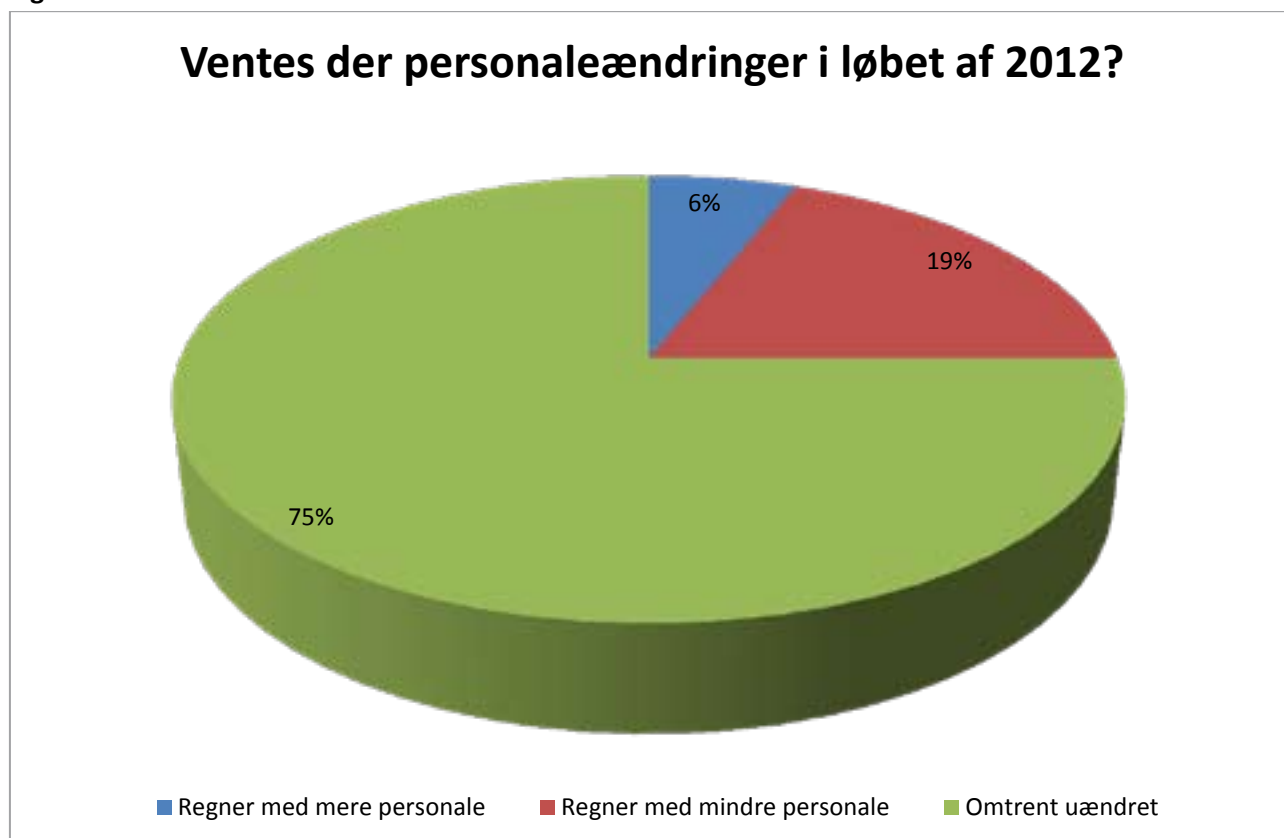
Det ses, at kun godt halvdelen af personalet er uddannet, hvis man anvender denne opgørelsesmetode. Andelen bliver endnu lavere, hvis man indregner vikarer, fordi langt de fleste vikarer ansættes på pædagogmedhjælpernes overenskomst.

4.2. Udvikling. "Belastningsgrader"

I en del kommuner er daginstitutionernes budgetter blevet reduceret i forbindelse med 2012-budgettet, uden at dette alle steder var slået igennem på undersøgelsestidspunktet i februar 2012. Bl.a. betyder opsigelsesvarsler, at indskrænkninger i bemanningen er nogle måneder om at slå igennem.

Som det fremgår af Figur 4.3., venter de fleste institutionsledere uændret bemanning resten af året. 19 pct. venter personalereduktioner, mens 6 pct. venter mere personale – også når der tages højde for ændret børnetal.

Figur 4.3.

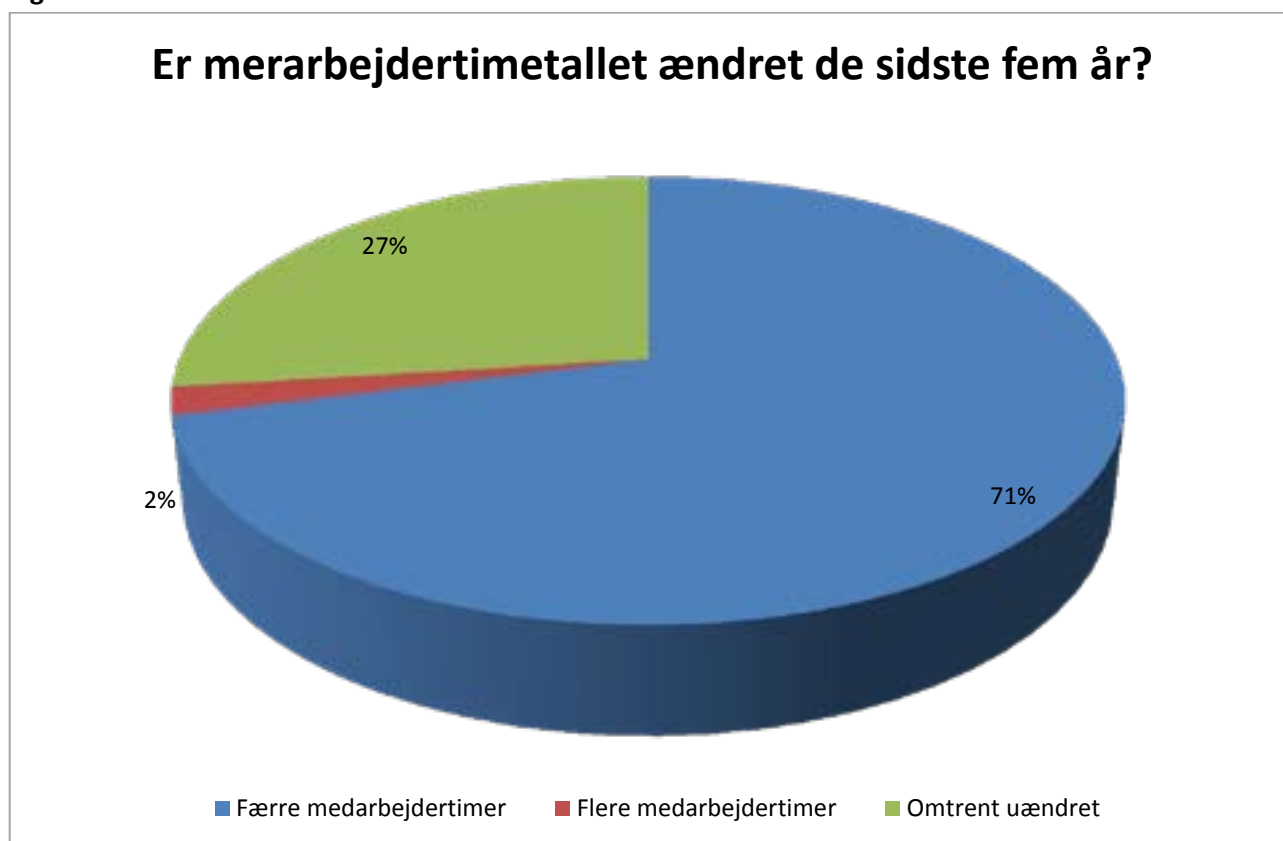

I gennemsnit forventer institutionerne netto – dvs. når man trækker forventninger om mere personale fra forventninger om reduceret personale – at skulle afgive 2,7 personaletimer pr. institution eller ca. 0,7 pct. af den nuværende bemanning i løbet af året.

Dette sker i fortsættelse af en årelang udvikling med personalereduktioner. Figur 4.4. viser, hvordan lederne svarer på spørgsmålet:

”Er der dig bekendt siden 2007 sket ændringer i antallet af medarbejdertimer, som ikke kan henføres til ændret børnetal, ændrede opgaver eller lignende?”

Figur 4.4.

Indregner man de institutioner, som har fået mere personale, er bemanningen i gennemsnit reduceret med 19-20 ugentlige personaletimer – eller knap 5 pct. af den nuværende bemanning.

Der findes flere forskellige mål for personalestandard, hvor man søger at sætte opgaver og ressourcer på en fælles formel, så man får ét tal for standarden. Et udbredt mål er fx udtrykket ”belastningsgrad”, som hyppigt måles efter, hvor mange børn, der er pr. voksen i åbningstiden. med andre ord:
 Belastningsgrad=(børnepasningstimer)/(personaletimer).

Sædvanligvis måles antallet af ”børnepasningstimer” som åbningstiden x børnetallet.

Svagheden ved udtrykket illustreres af, at man fx kan have uændret belastningsgrad, hvis man reducerer bemanningen med fx 10 pct. og også reducerer åbningstiden med 10 pct.

At kalde dette "uændret standard" er imidlertid langt fra institutionernes virkelighed. Der er som regel næsten ingen børn allerførst og allersidst på dagen, og den reelle arbejdsmængde er derfor næsten uændret, selv om man reducerer åbningstiden lidt.

Hertil kommer, at ordet "belastningsgrad" har en negativ ladning: Udtrykket kan få folk til at tro, at diskussionen om personalenormering primært drejer sig om at sikre, at de ansatte ikke "belastes" for meget af at have med børn at gøre. Og i det hele taget er det svært at få øje på en sammenhæng med trivsel for børnene eller pædagogisk kvalitet, hvis man holder sig til dette udtryk.

Endelig finder mange begrebet uhåndterligt, fordi man hele tiden skal huske, at en *høj* personalestandard (mange voksne i forhold til børnetallet) svarer til en *lav* belastningsgrad (få børn pr. voksne).

Med alle disse forbehold viser Tabel 4.1. den gennemsnitlige belastningsgrad i de tre institutionstyper, som undersøgelsen omfatter.⁵

Tabel 4.1. Gennemsnitlig belastningsgrad i de vigtigste institutionstyper

Institutionstype	Del af områdeinstitution	Ikke del af områdeinstitution	I alt
	Børnepasningstimer (opgjort i børneenheder) / (åbningstid opgjort i personaletimer)		
Vuggestue	10,3	10,2	10,2
Børnehave	11,3	10,6	10,9
0-6 års	11,2	10,8	11,0
I alt	11,2	10,7	10,9

N=604

I tabellen er institutionerne opdelt efter, om de er en del af en områdeinstitution eller ej. Opgørelserne vedr. institutioner, der er en del af en områdeinstitution, er usikre, fordi ledertiden ikke er talt med, hvis der er tale om et lokalt børnehus, hvor lederen arbejder et andet sted.

I Tabel 4.2. vises antallet af medarbejdertimer pr. 100 "børnepasningstimer"⁶. Dette udtryk er mere handy, fordi en høj værdi svarer til en højere standard.

Tabel 4.2. Personaletimer pr. 100 børnepasningstimer i forskellige institutionstyper

	Del af områdeinstitution	Ikke del af områdeinstitution	I alt	Ikke del af områdeinstitution 2010-tal
	Personaletimer pr. 100 børnepasningstimer			
Vuggestue	9,8	10,0	9,9	10,3
Børnehave	9,0	9,7	9,4	10,2
0-6 års	9,1	9,4	9,3	9,5
I alt	9,1	9,5	9,3	9,9

N=604

⁵ Institutioner med skolebørnsgrupper og institutioner, der har fået tillagt særlige opgaver, er ikke med i opgørelsen.

⁶ Hvis man tænkte sig, at børnene udnyttede den fulde åbningstid, hvad de naturligvis ikke gør.

I tabellen er der desuden indsat en kolonne, der viser de tilsvarende tal i 2010-undersøgelsen. Tallene understreger, at der er sket et fortsat fald i personalestandarden. Den præcise størrelse heraf må tages med forbehold, fordi institutionsstrukturerne i kommunerne har ændret sig meget i løbet af de to år.

Tendensen bekræftes imidlertid af andre undersøgelser. Her kan nævnes:

1. Bureau 2000's "Notat om udviklingen i daginstitutionernes bemanning de sidste 25 år", foråret 2011. I notatet analyseres udviklingen i personalestandard 1986-2000 ud fra Danmarks Statistiks data. Desuden sammenholdes den bemanning, institutionerne havde i 2000 ifølge Danmarks Statistik med data fra en rundspørge til de samme institutioner i 2010⁷. Endelig analyseres udviklingen 2010-2011 ud fra en rundspørge til kommunerne. Nogle hovedtal fremgår af Tabel 4.3.

Tabel 4.3. Udvikling i bemanningen 1986-2011 i pct. af 1986-bemanningen

	1986	2000	2010	2011
	Personalestandard i pct. af 1986-standard			
Vuggestuer	100	92,5	86,3	84,6
Børnehaver	100	91,0	86,6	84,6

2. Bureau 2000 gennemførte i august/september 2011 en ny rundspørge til et repræsentativt udsnit af ledere i danske vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede institutioner – altså institutioner for børn under skolealderen. Lederne oplyste, at de i gennemsnit alene fra 2010 til 2011 havde mistet 4-5 pct. af de hidtidige personaletimer – også når man tager højde for ændret børnetal, ændrede opgaver m.v. Det svarer til en halv stilling pr. institution eller mere end 2.000 fuldtidsansatte på landsplan. Der er ikke foretaget en tilsvarende undersøgelse i institutioner for skolebørn.

3. Bureau 2000 har indhentet taksterne på daginstitutionsområdet fra alle kommuner de senere år. Taksterne udgør normalt 25 pct. af forældrebetalingen. Ud fra udviklingen i takstniveauet og normale forudsætninger vedr. lønudviklingen skønnes et fald i personalestandard fra 2011-2012 på op imod 1,5 pct.⁸

⁷ Danmarks Statistik droppede en ressourceopgørelse vedr. de enkelte institutioner fra 2001 og gennemførte en række andre omlægninger, der gør, at tallene ikke længere er brugbare til at vurdere en standardudvikling. Dette er der redegjort for i notatet.

⁸ Notat om udviklingen i daginstitutionernes bemanning de sidste 25 år, Bureau 2000/FOA, foråret 2011. "Udviklingen på dagtilbudsområdet de sidste 10 år". FOA-Bureau 2000, 2011. "Udviklingen i personalestandard 2011-2012 – et skøn". Bureau 2000, 2012.

4.2. "Andet arbejde"

På grund af den øgede digitalisering forventes det, at lederen "let" kan indberette forskellige ting i evigt skiftende it-systemer med travl kursusvirksomhed til følge, hvor det før var en HK'er på kommunen, som sad og ordnede det! Faktum er, at det ofte tager lederen længere tid, da hun ikke er bogholder-uddannet!

Grunden til at der er blevet mindre adm. arbejde er, at Børnehaven Floravej er blevet en privat børnehave fra 1. juni 2011. Vi indgår ikke længere i netværk, ledermøder mm. Vi får ikke længere de mails, som kræver hurtige svar.

Kommentarer fra ledere

Spørgsmålet om de ansattes tidsforbrug til "andet arbejde" var genstand for en bitter faglig-politisk kamp i begyndelsen af 70'erne. Situationen var på mange måder parallel med, hvad man ser i dag:

- På den ene side havde udviklingen på daginstitutionsområdet medført nye opgaver for de ansatte i form af bl.a. forældresamarbejde og andre former for samarbejde.
- På den anden side havde udviklingen på arbejdsmarkedet ført til, at der ikke længere var behov for, at institutionerne havde åbent om lørdagen.

De ansatte mente, at de to ting kunne gå lige op, for der var alligevel næsten ingen ansatte, der mødte frem om lørdagen. Til gengæld lavede de alt muligt andet, som der ikke var taget højde for i bemanningen. I flere kommuner var der store arbejdsnedlæggelser.

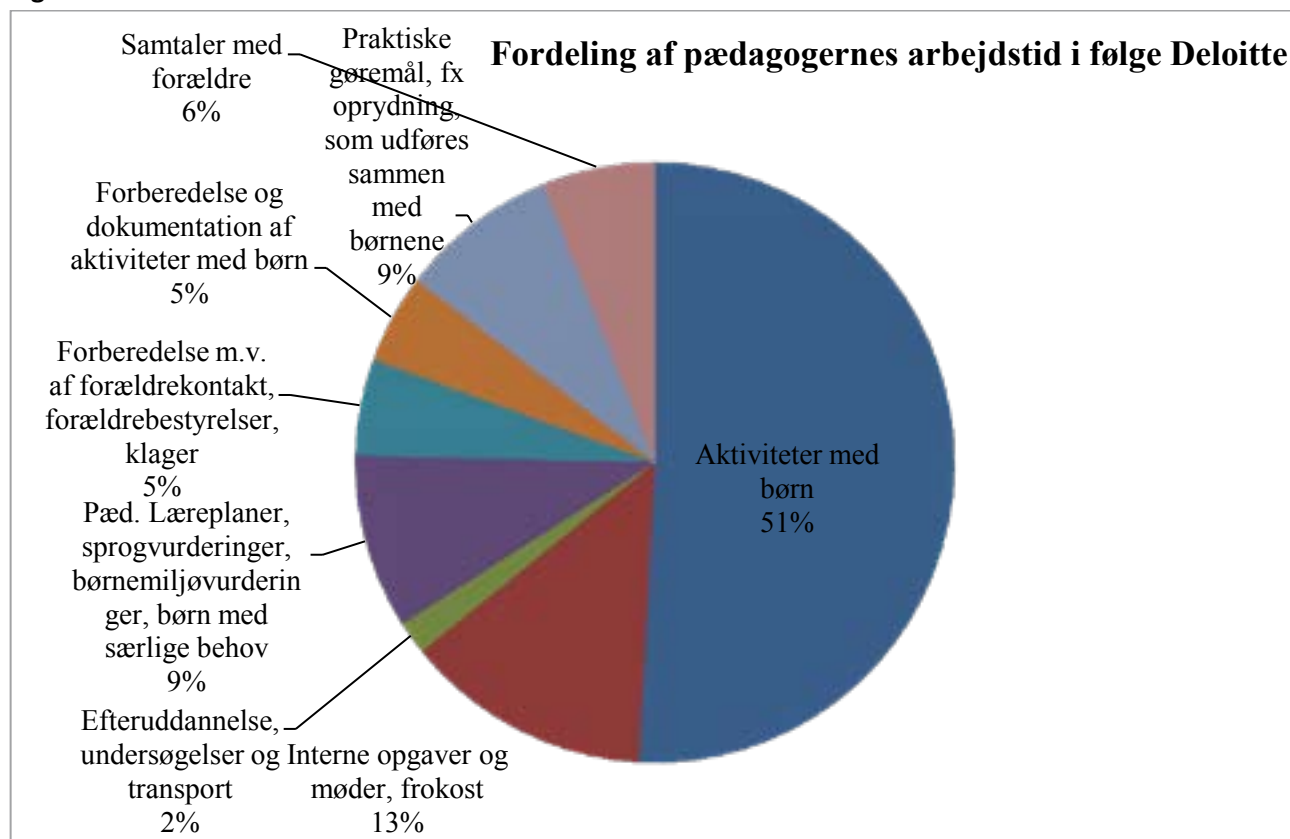
Striden endte med et nederlag for de ansatte og afskedigelse af mere end 5000 medarbejdere, idet der blev indført lørdagslukning, men ingen kompensation for "andet arbejde".⁹ I forbindelse med de forhandlinger, der blev gennemført, blev der imidlertid foretaget en meget nøje kortlægning af de ansattes tidsforbrug, både gennem selvrapportering, observationsstudier m.v. med bistand fra Socialforskningsinstituttet. Dette er sammenfattet i den såkaldte "Seierup-rapport", som viser, at de ansatte, herunder lederne, i gennemsnit brugte 28 pct. af den overenskomstmæssige arbejdstid til ledelse, administration, samarbejde, samtaler med forældrene, pauser m.v. For alle institutionstyper (incl. fritidshjem) brugte lederne 46 pct. af arbejdstiden sammen med børnene. De øvrige pædagoger brugte 79 pct. og medhjælperne omtrent det samme som pædagogerne.

Dette kan fx sammenholdes med resultaterne i den rapport om bl.a. fordeling af arbejdstiden, revisions- og rådgivningsfirmaet Deloitte fandt frem til i en undersøgelse fra 2009 udført for regeringen.¹⁰

⁹ Her er en klar parallel til det, man ser mange steder, hvor kommunerne reducerer personalet med henvisning til fx ferielukning (selv om der er lav bemanning i ferierne), men ikke kompenserer for nye dokumentationsopgaver.

¹⁰ "Kortlægning og måling af administrative opgaver på dagtilbudsområdet". Finansministeriet, Velfærdsministeriet og KL, april 2009. Udført af Deloitte Business Consulting A/S. Kortlægningen bygger på undersøgelser i 9 kommuner.

Figur 4.5.

Deloitte opdeler "andet arbejde" lidt anderledes end fx Bureau 2000 har gjort i sine undersøgelser. Eksempelvis opgøres "praktiske opgaver, som udføres sammen med børnene" særskilt. I det hele taget har de forskellige, overvejende lokale, undersøgelser, der har været udført om dette emne, brugt en lidt forskellig metodik og afgrænsning af begreberne. Derfor skal man være varsom med at lægge for meget i mindre forskelle. Der er imidlertid ingen tvivl om hovedretningen. Selv om der ikke siden 1974 er gennemført en lige så grundig kortlægning af anvendelsen af arbejdstiden blandt ansatte i daginstitutionerne, tyder alt på:

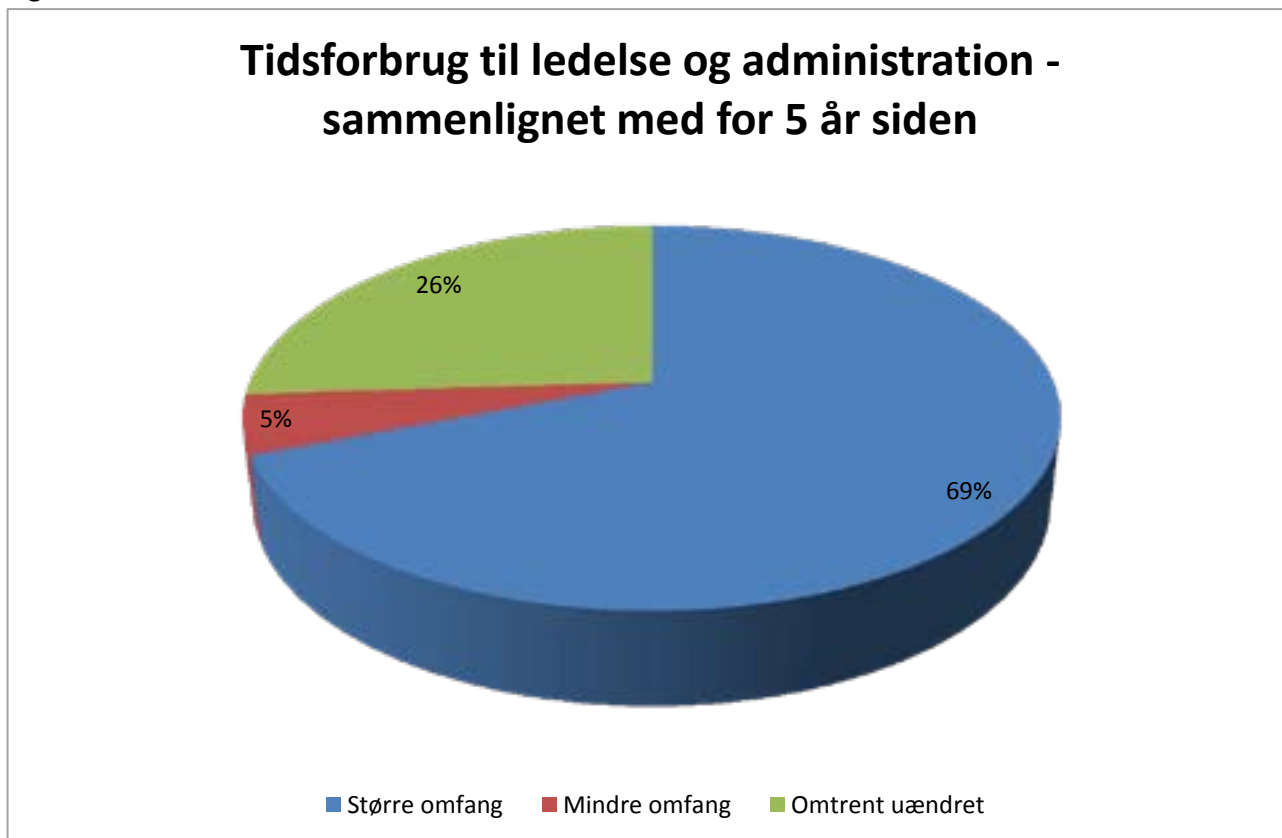
- at ledernes direkte arbejde med børnene er reduceret kraftigt på grund af krav til ledelse, administration og dokumentation.
- at også pædagogernes og pædagogmedhjælpernes direkte arbejde med børnene er reduceret, fordi der bruges mere tid til forældrekontakt, dokumentation, samarbejde m.v.¹¹

2012-undersøgelsen viser, at lederne – eller det enkelte børnehus' daglige leder, hvis det er et lokalt børnehus - i dag i gennemsnit har skemalagt 6 timer om ugen på stuerne. I 2010 og 2011 viste tilsvarende undersøgelser et tal på omkring 9 timer.

¹¹ Når det gælder pædagogmedhjælperne når Deloitte frem til, at disse bruger en større del af deres tid sammen med børnene end pædagogerne – omkring 4 timer mere pr. uge.

Som det fremgår af Figur 4.6. vurderer langt de fleste ledere, at deres tidsforbrug til ledelse og administration er steget de seneste fem år.¹²

Figur 4.6.

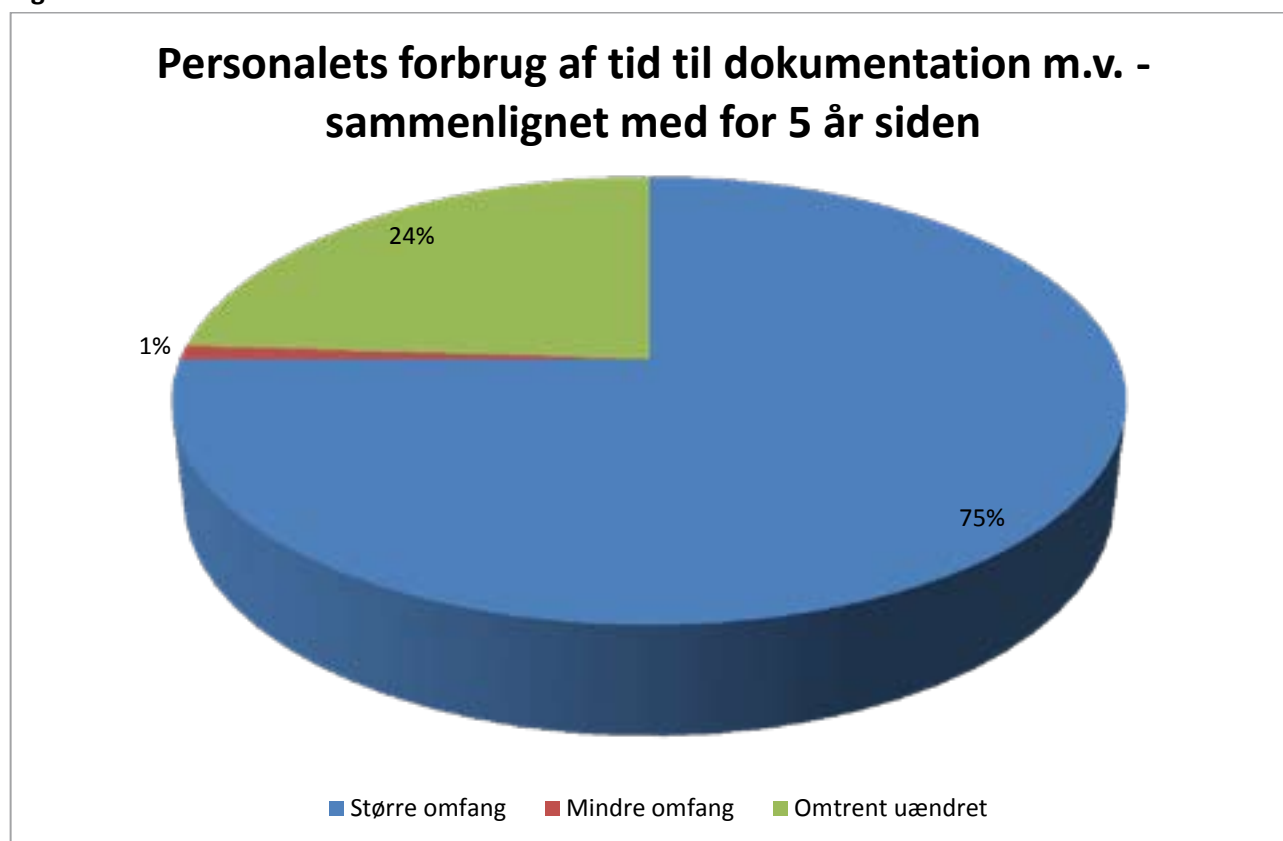

I gennemsnit svarer det ekstra tidsforbrug til ledelse og administration de sidste fem år efter lederne skøn til 4,4 timer pr. uge, svarende til ca. 1,1 pct. af bemanningen.

Som det fremgår af Figur 4.7. vurderer langt de fleste ledere desuden, at medarbejdernes tidsforbrug til dokumentation m.v. er steget de sidste fem år.

¹² Lederne er samtidig blevet spurgt, om de faktisk var ledere af institutionen for fem år siden. Der er ingen forskel i besvarelserne på ledere, der var ledere i institutionen for fem år siden, og ledere, der er kommet til senere.

Figur 4.7.

I gennemsnit vurderer lederne, at merarbejdet pr. medarbejder svarer til 1,5 time pr. uge pr. fuldtidsansat.

Dette svarer igen til ca. 15 timer pr. institution eller 3,7 pct. af den samlede bemanning af ledelsespersonale, pædagoger og pædagogmedhjælpere.

Samlet vurderer lederne således, at merarbejdet til ledelse, administration, dokumentation osv. de sidste fem år har betydet en indskrænkning af institutionens pædagogiske ressourcer med knap 5 pct.

Vi kan nu se samlet på de tre faktorer:

- tidsforbrug til ledelse og administration
- tidsforbrug til dokumentationsopgaver m.v.
- egentlige personalereduktioner

Det må ud fra ledernes udsagn vurderes, at udviklingen i disse tre parametre tilsammen har betydet, at der er blevet ca. 10 pct. mindre tid i forhold til børnetallet til det direkte arbejde med børnene. Heraf kan ca. halvdelen henføres til egentlige personalereduktioner, mens den anden halvdel kan henføres til, at "andet arbejde" beslaglægger en større del af medarbejdernes tid.

Afsnit 5. Vikarforbrug

I stedet for brug af vikar har vi fast en ekstra 20 timers medhjælper på stuerne. Når der er fravær, træder denne medarbejder ind i de skematimer, som ellers ville være udækket. Dette betyder, at vi aldrig er under normering, og når alle er på arbejde, er der hver formiddag 4 medarbejdere på stuerne. Dette kan ses på vores fravær, vi har stort set ikke sygemeldinger.

Reduktion af timer ses ved manglende refusion ved f.eks. ferie i forlængelse af barsel, omsorgsdage, feriefridage, sygdom ud over 3 uger. Det kan betyde mange timer på årsbasis.

Kommentarer fra ledere

Når et stigende antal institutioner har lukket i sommerferien, begrundes det hyppigt med, at man vil spare personale i en periode, hvor der alligevel er få børn. Personalet kan derfor reduceres svarende til ferielukningen.

Dette ræsonnement bygger på den forudsætning, at der faktisk er personale i institutionen, når børnene holder ferie. Hvis der ikke rent faktisk er personale til stede, vil besparelsen i virkelighedens verden blive virkeliggjort i form af en udtyndet bemanning resten af året. Og så kan man lige så godt, siger kritikerne, kalde en spade for en spade og reducere i grundbemanningen. Så kommer man ikke til at genere forældrene ved at påtvinge dem ferie på et bestemt tidspunkt.

Kritikken fik en slags svar i den aftale om kommunernes økonomi, som blev indgået juni 2011 mellem den daværende regering og KL. Det hedder her bl.a.:

”Parterne er samtidig enige om, at det kan være en fornuftig økonomisk løsning at holde lukket i daginstitutioner, når fremmødet ellers vil være lavt i forbindelse med indeklemte hverdage og ferieperioder, og det dermed vil være uforholdsmæssigt omkostningstungt at holde åbent.”

Med andre ord er KL og Finansministeriet enige om, hvordan virkeligheden ser ud: Åbning i ferieperioder kan være ”uforholdsmæssigt omkostningstunge”. Som vi skal se, er dette ikke rigtigt.

Mere end 80 pct. af institutionernes udgifter er lønninger. KL/Finansministeriet bygger derfor på den forudsætning, at personalet *ikke* holder ferie samtidig med børnene. Hvis vi forudsætter, at bemanningen uden for sommerferien ikke påvirkes af, om institutionen er sommerlukket, må den uforholdsmæssige omkostning fremkomme ved, at institutionen tager vikar for at holde bemanningen oppe i sommerferien, når nogle af medarbejderne er på ferie.

Som det fremgår af Tabel 5.1. er det imidlertid ikke tilfældet.

Tabel 5.1. Vikarforbrug om sommeren i institutioner med forskellig ferielukning.

Antal lukkeuger	Ikke vikar i sommerferien	Mindre end 1/4	Mellem 1/4 og halvdelen	Mellem 1/2 og 3/4	Mellem 3/4 og fuld	Fuld	I alt
	Pct. af institutioner						
Ingen	30,2	40,7	20,1	5,0	3,6	0,3	100
1 uge	36,6	41,6	18,9	2,9	0	0	100
2 uger	35,8	35,5	17,1	9,4	1,4	0,8	100
3 uger	58,0	27,2	8,3	4,3	2,3	0	100
I alt	37,6	36,7	16,9	6,0	2,4	0,3	100

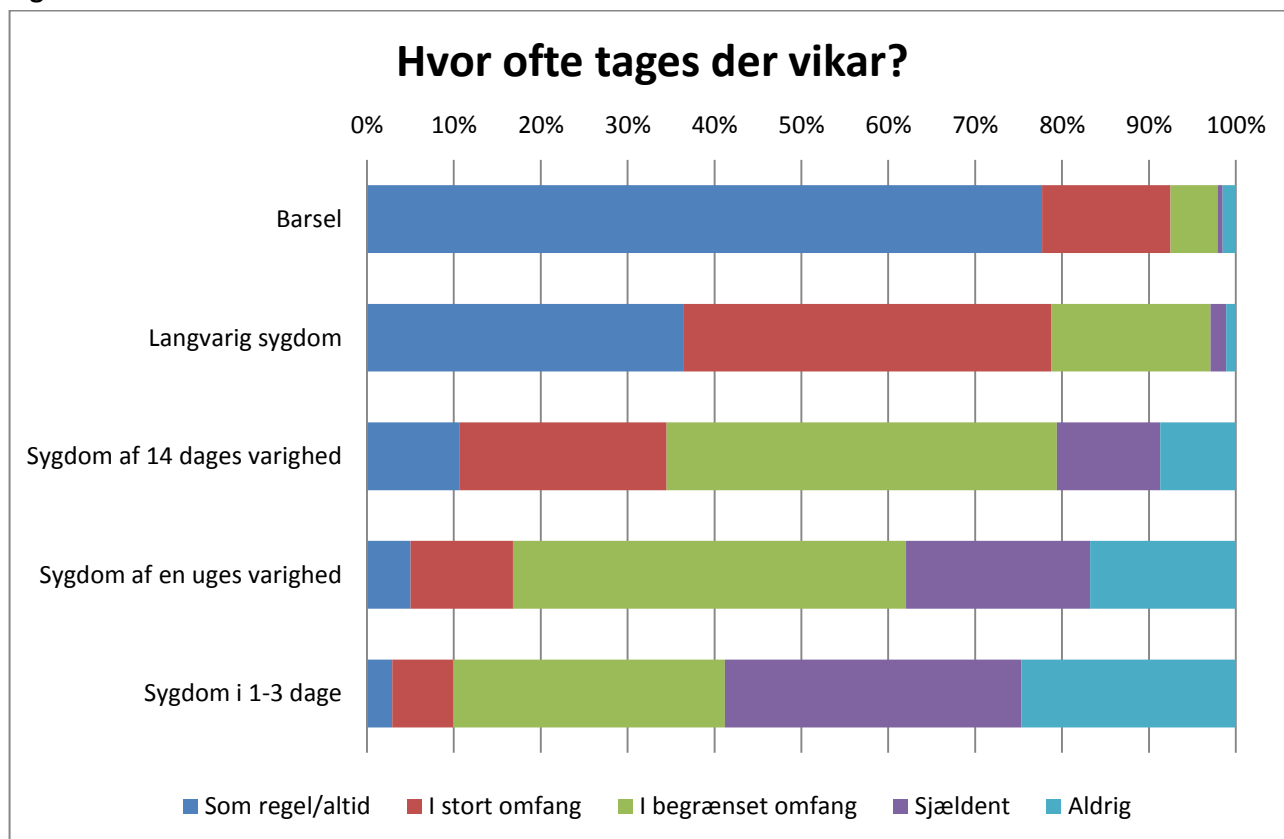
Note: Tabellen omfatter ikke institutioner for skolebørn eller institutioner, der har fået tillagt særlige opgaver. N=597.

Det ses, at institutioner, der ikke har sommerlukket, har lidt *mindre* vikarforbrug end institutioner med 1-2 ugers sommerlukning. Forklaringen herpå kan naturligt søges i det forhold, at de ansatte under alle omstændigheder kan forvente tre ugers sammenhængende sommerferie. Men hvis institutionen så har samlet lukket i en eller to uger, kan man ikke sprede personalets ferie. Den vil så skulle lægges i ugen lige før og i ugen efter sommerlukningen, og man kan blive tvunget til at tage vikar her.

Kun ved tre ugers sommerlukning er der en effekt. Her kan personalet sendes samlet på ferie, mens der er lukket. Men effekten er begrænset: Mere end 3/4 af institutionerne tager under alle omstændigheder vikar for mindre end ¼ af personalet.

Figur 5.1. viser, hvor ofte der tages vikar ved sygdom og barsel.

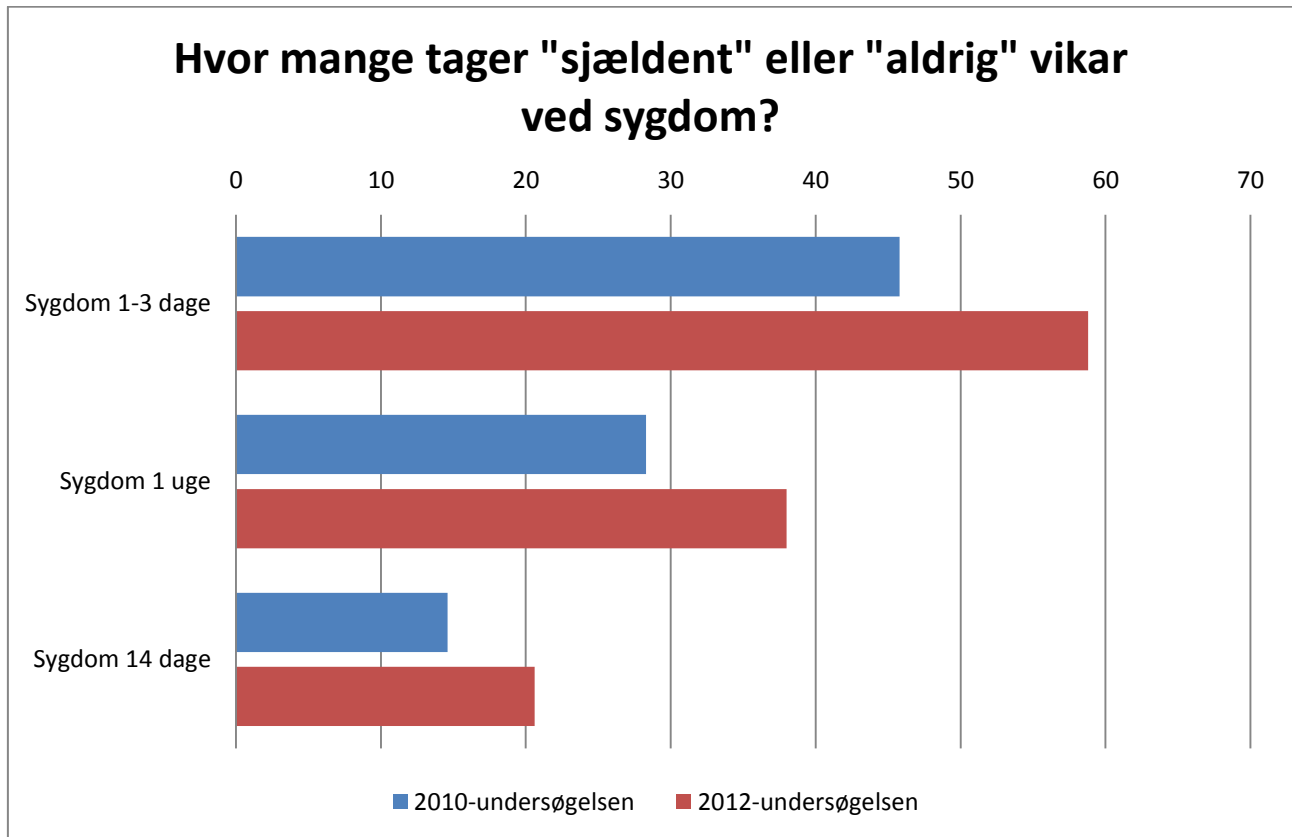
Figur 5.1.

Det ses, at der kun tages vikar i begrænset omfang – eller slet ikke -, med mindre der er tale om langvarig sygdom eller barsel.

I forhold til den tilsvarende undersøgelse i 2010 er der sket en reduktion i vikarforbruget ved sygdom, jf. Figur 5.2.

Figur 5.2.

Afsnit 6. Dagens gang i institutionen

6.1. Ydertimerne

Rengøringen møder ind kl. 16.30, så ingen medarbejder på noget tidspunkt er alene i institutionen. Dette gør det dog ikke ud for en pædagogisk medarbejder, men giver en tryghed for den ansatte.

Kommentar fra leder

Går man et par årtier tilbage, var det normen, at en enkelt medarbejder mødte 10-15 minutter før åbningstid, og at den sidste først gik 10-15 minutter efter lukketid. Tanken var, at der skulle være tændt lys, taget stole ned efter rengøring, inden børnene kom, så de første børn ikke oplevede en lukket institution, når de mødte. Tilsvarende fandtes det naturligt at vente med at låse og slukke og kontrollere, at alt er i orden, indtil det sidste barn er hentet.¹³

I dag er der imidlertid kun 17 pct. af institutionerne, hvor en medarbejder møder før den officielle åbningstid, og kun 10 pct., hvor den sidste medarbejder venter med at tage hjem til efter, at institutionen er lukket.¹⁴

53 pct. af institutionerne er bemanded med to eller flere medarbejdere fra åbningstidens start, men i 47 pct. af institutionerne varer det lidt, før medarbejder nr. to kommer. I de institutioner, hvor man *ikke* er to medarbejdere fra start, er der i gennemsnit kun én medarbejder i 40 minutter om morgenen.

Derimod er der kun 7 pct. af institutionerne, hvor en medarbejder er alene i institutionen den sidste tid før lukketid. I disse institutioner er den pågældende i gennemsnit alene i 13 minutter.

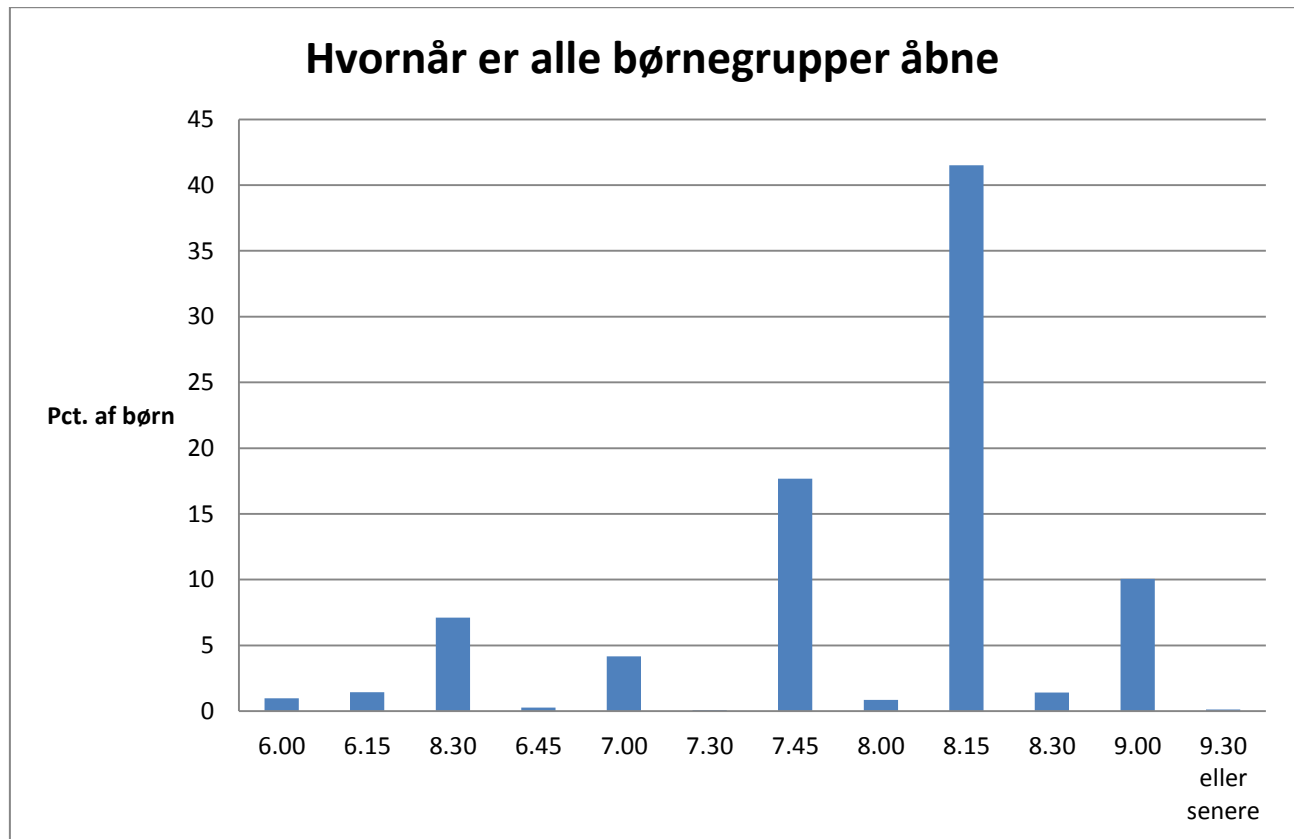
¹³ Dette blev fx anbefalet i det såkaldte Daginstitutionscirkulære fra 1976.

¹⁴ Retfærdigvis skal det siges, at en institution kan have en aftale med rengøringspersonalet om fx at gøre institutionen klar om morgenen, til der kommer børn. Det kan dog ikke helt forklare tallene, for der er sædvanligvis kun rengøring enten om morgenen *eller* sidst på dagen.

6.2. Når stuerne åbner

I 80 pct. af institutionerne er stuerne slået sammen først på dagen. Figur 6.1. viser, hvornår alle stuerne er åbne.

Figur 6.1.

Figur 6.2. viser tilsvarende, til hvornår alle grupperne er åbne.

Figur 6.2.

Det ses, at den typiske daginstitution holder alle børnegrupper åbent fra kl. 8:00 til kl. 16:00.

6.3. Alene med gruppen – tre til gruppen

Institutionslederne er blevet bedt om at oplyse, om der i løbet af dagen er tidspunkter, hvor en medarbejder er alene med børnegruppen – og hvor længe den pågældende evt. er alene. Spørgsmålet lyder:

”Hvis vi ser på det tidsrum, hvor alle børnegrupperne i institutionen er åbne, er der da perioder i dagens løb, hvor der kun er skemalagt én medarbejder til børnegruppen - fx fordi den ene har frokostpause? - Der ses bort fra tilfældige afbrydelser”.

Svarfordelingen (vægtet med børnetal) fremgår af Tabel 6.1.

Tabel 6.1. Børn fordelt på institutionstype og på, hvor længe deres stue kun er bemandet med én medarbejder.

Institutions- type	Ikke alene	Ca. 15 min.	Ca. 30 min.	Ca. 45 min.	Ca. 1 time	Ca. 1 time 15 min.	Ca. 1,5 time	Ca. 2 timer	Ca. 2,5 timer	Over 2,5 timer	I alt
	Pct. af børn, der går i disse institutioner										
Vuggestue	44	0	24,6	5	17	2	1	4,1	0	2,3	100
Børnehave	23,1	2,7	12,4	5,9	13,3	4,4	8,1	8,6	12,6	8,8	100
0-6 års	29,8	2,6	22,4	4,2	11,6	1,2	9,4	7,4	6,1	5,3	100
I alt	28,5	2,5	19,5	4,8	12,4	2,2	8,6	7,6	7,8	6,2	100

Note: Ved udarbejdelsen af tabellen er der set bort fra institutioner, der ikke er opdelt på stuer, institutioner, der har fået tillagt særlige opgaver og institutioner med skolebørn. N=518

29 pct. af børnene går i institutioner, hvor man aldrig lader en medarbejder være alene med en børnegruppe. Det betyder, at der omvendt er 71 pct. af børnene, der går i institutioner, hvor der i dagens løb kun er knyttet én medarbejder til stuen. For 45 pct. af børnene varer den periode, hvor de kun har én voksen til gruppen en time eller mere. Det er mest almindeligt i børnehaverne, at en medarbejder er alene, og mindst udbredt i vuggestuerne.

Omvendt er der i de fleste institutioner tidspunkter på dagen, hvor der er skemalagt tre eller flere medarbejdere til stuen. Spørgsmålet herom lyder:

"Er der perioder i dagens løb, hvor der er skemalagt tre eller flere medarbejdere til børnegruppen? Personale, som er til frokostpause, indgår ikke, når antallet af medarbejdere på stuen opgøres."

Tabel 6.2. viser, hvordan der er svaret på dette spørgsmål.

Tabel 6.2. Børn fordelt på institutionstype og på, hvor længe der er tre eller flere medarbejdere på stuen

Institutions- type	Ikke tre eller flere	Ca. 30 minutt er	Ca. 1 time	Ca. 1,5 time	Ca. 2 timer	Ca. 2,5 timer	Ca. 3 timer	Ca. 3,5 timer	Ca. 4 timer	Ca. 4,5 timer	5 timer eller mere	I alt
	Pct. af børn											
Vuggestue	10,5	0	0	0	0	8,6	39,8	14,2	13,3	2,9	10,7	100
Børnehave	32,1	1,6	3,7	1,9	3,9	6	14,4	10,4	13,8	3,8	8,5	100
0-6 års	17,2	0,2	1,9	1,9	3,1	9,6	22,9	14,7	9,7	6,2	12,6	100
I alt	21,4	0,6	2,3	1,8	3,2	8,5	21,2	13,4	11,1	5,2	11,3	100

Note: Ved udarbejdelsen af tabellen er der set bort fra institutioner, der ikke er opdelt på stuer, institutioner, der har fået tillagt særlige opgaver og institutioner med skolebørn. N=514

Det ses, at navnlig vuggestuerne hyppigt har tre medarbejdere på børnegruppen nogle timer i dagens løb. Omvendt er der mange børnehaver, hvor dette ikke er tilfældet.

Tabel 6.3. sammenfatter de to parametre.

Tabel 6.3. Børn fordelt dels efter om de går på en stue med tre eller flere voksne i dagens løb, dels om de går på en stue, hvor der kun er én voksen i dagens løb.

	Ikke tre medarbejdere	Tre i under 2 timer	Tre i 2-2,5 timer	Tre i 3 timer eller mere	I alt
	Pct. af børn				
Ikke alene	7,7	0,7	3	16,7	28,1
Alene under 1 time	6,7	1,0	3,4	28,0	39,1
Alene 1 time eller mere	7,1	3,0	5,2	17,5	32,7
I alt	21,5	4,7	11,6	62,2	100

N=544

I tabellen markeres yderpunkterne med farve. Tabellen afspejler store forskelle: I den ene ende har vi institutioner, hvor en voksen er alene med gruppen i mere end 1 time pr. dag, og hvor der aldrig er tre voksne til gruppen. Her går 7,1 pct. af børnene. I den anden ende er der institutioner, hvor der altid er mindst to voksne på stuen og tre eller flere voksne i mindst tre timer. Her går 16,7 pct. af børnene.

For den enkelte institution er det naturligvis en afvejning, om man vil lade børnegruppen være alene med én voksen mod til gengæld at kunne have tre voksne til gruppen i et par timer. Denne prioritering, som lederen må foretage, afhænger igen af hvor mange medarbejdertimer, der i alt er at gøre godt med. Sammenhængen fremgår af Tabel 6.4.

Tabel 6.4. Voksne pr. 100 børneenheder i institutioner med forskellig kombination af alenearbejde og perioder med tre voksne på stuen.

Gruppetørrelse	Alene mindst 1 time. Tre voksne i under 2 timer	Mellemgruppen	Alene under 1 time. Tre voksne i mindst 2 timer	I alt
	Personale pr. 100 børnepasningstimer (0-2 årige børn tæller som 2)			
Under 20	10	9,6	10,3	9,9
20-22,9	8,2	9,4	9,6	9,3
Over 23	7,9	9,1	9,4	9,2
I alt	8,9	9,4	9,7	9,5

I tabellen markeres yderpunkterne med farve. Det ses, at man – som ventet - finder den laveste bemanning i institutioner, hvor der er alenearbejde i betragteligt omfang, men begrænset tid med tre voksne. Omvendt er bemanningen bedst, hvor alenearbejdet er begrænset, samtidig med, at der er tre medarbejdere i to timer eller mere. De institutioner, hvor der er tre voksne i mindst 2 timer, og hvor der er mindre end 1 time, hvor børnegruppen kun har én voksen, har mere end en fjerdedel mere personale end de institutioner, hvor der er tre voksne i mindre end 2 timer og hvor en voksen er alene med gruppen i mere end 1 time.¹⁵

Dette kan næppe forstås anderledes, end at det er bemanningen, der presser lederne til evt. at skemalægge timer, hvor en voksen er alene med gruppen.

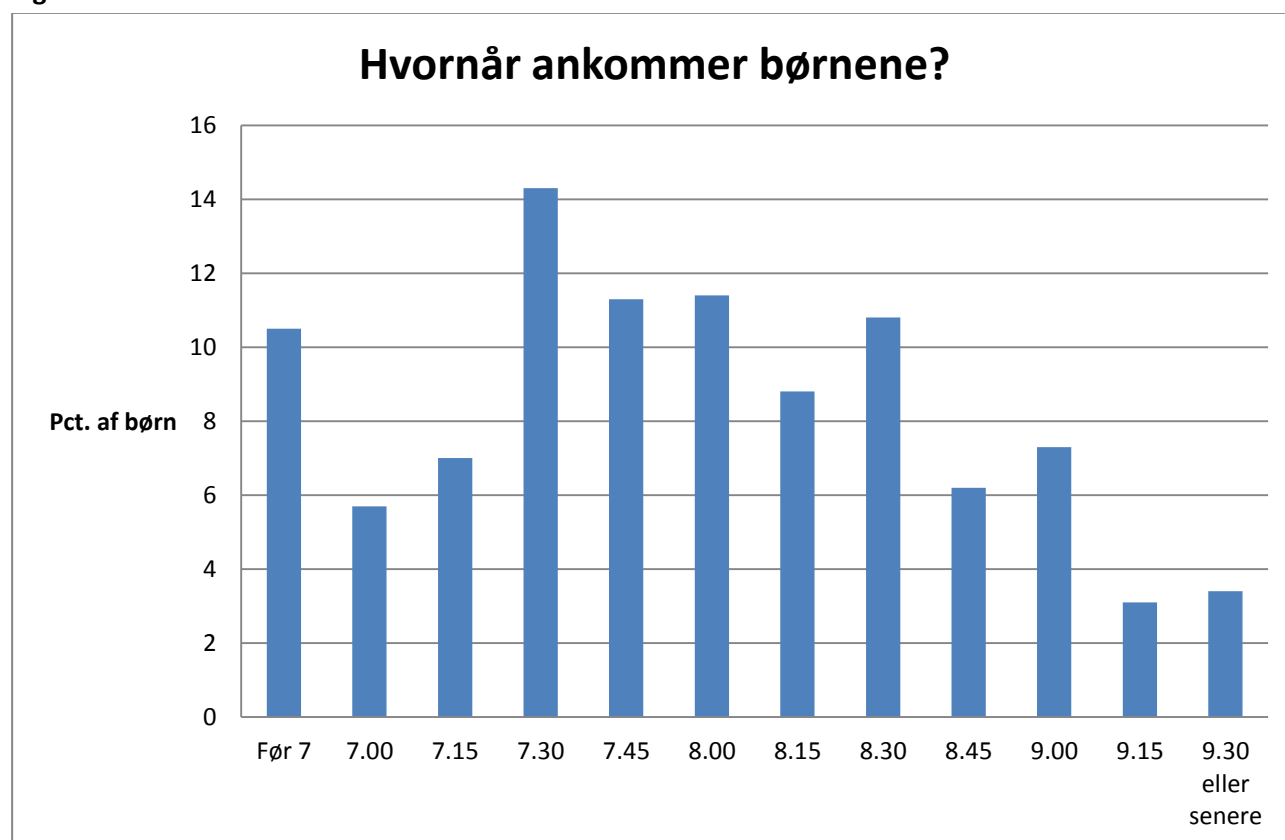
¹⁵ Sammenhængen er statistisk signifikant.

Afsnit 7. Dagens gang på stuen

7.1. Børnenes fremmøde

Figur 7.1. viser, hvornår børnene efter stuemedarbejdernes vurdering møder om morgenen.

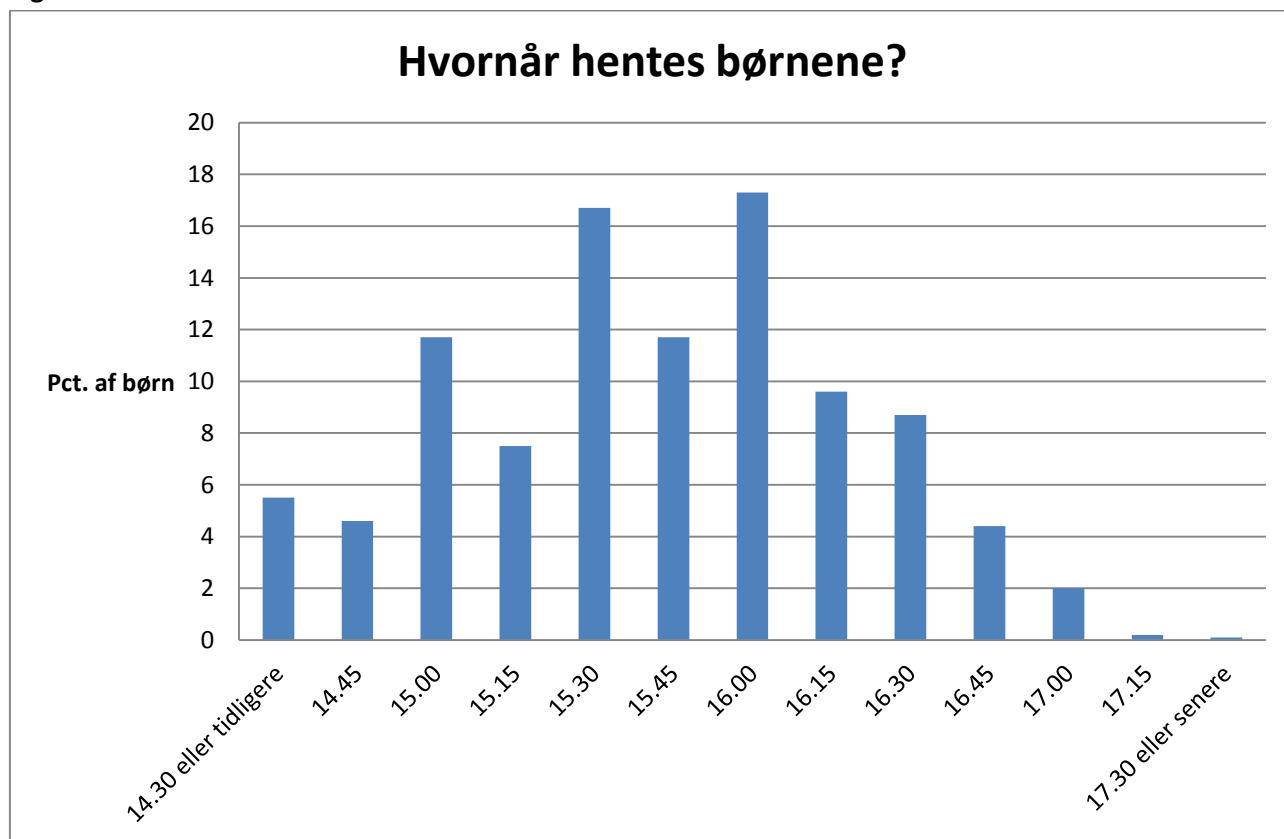
Figur 7.1.

Det ses, at de fleste børn kommer kl. 7:30-8:00.

Figur 7.2. viser, hvornår børnene efter stuemedarbejdernes vurdering hentes.

Figur 7.2.

Det ses, at børnene typisk hentes mellem 15:30 og 16:00.¹⁶

7.2. Dagens gang. Formiddag

Hvis vejret er til det, er børnene langt de fleste steder ude om formiddagen. I knap en tredjedel af institutionerne er børnene ude uanset vejret, mens man i godt en tredjedel lader børnene selv bestemme, om de vil være ude. Det sidste er mest almindeligt i børnehavegrupper, jf. Tabel 7.1.¹⁷

Tabel 7.1. Institutioner fordelt på institutionstype og børnenes udeophold om formiddagen.

	Ja, stort set altid	Afhænger af vejret	Kun de børn, der har lyst	I alt
	Pct. af institutioner			
Vuggestuegrupper	40	47	13	100
Børnehavegrupper	25	33	41	100
I alt	29	36	35	100

N=538

¹⁶ Den præcise opholdstid er dog lidt usikker, da stuemedarbejderne har skullet skønne ankomst- og hentetidspunkter også for børn, som kommer/hentes, når svarpersonen ikke selv er til stede, og hvor stuen evt. ikke er åben.

¹⁷ Gruppen regnes som en børnehavegruppe, hvis mere end halvdelen af børnene er fyldt 3 år, mens der regnes med en vuggestuegruppe, hvis mere end halvdelen er 0-2 årige.

Hvis børnene er ude, varer udeopholdet i gennemsnit 77 minutter – 84 minutter for børnehavegrupper og 64 minutter for vuggestuegrupper.

2/3 af institutionerne holder dagligt morgensamling eller børnemøde, jf. Tabel 7.2.

Tabel 7.2. Institutioner fordelt på institutionstype og hvorvidt de holder morgensamling/børnemøde om formiddagen.

	Ja, stort set altid	En gang imellem	Nej, som regel ikke	I alt
	Pct. af institutioner			
Vuggestuegrupper	77	11	11	100
Børnehavegrupper	67	18	15	100
I alt	69	17	14	100

N=543

På spørgsmålet, om der ud over børnemøde og legepladsophold er "tilbud om aktiviteter om formiddagen, som de voksne tilrettelægger (fx rytmik, rim og remser, ture ud af huset)" svarer stuedarbejderne som vist i Tabel 7.3.

Tabel 7.3. Institutioner fordelt efter institutionstype, og om der er voksentilrettelagte aktiviteter om formiddagen.

	Ja, stort set altid	Ja, de fleste dage	En gang imellem	Ja, men som regel kun dele af gruppen	Nej, som regel ikke	I alt
	Pct. af institutioner					
Vuggestuegrupper	35	38	10	16	0	100
Børnehavegrupper	38	45	7	10	0	100
I alt	38	43	8	11	0	100

N=541

Det ses, at der i langt de fleste institutioner er tilbud om voksentilrettelagte aktiviteter, i hvert fald de fleste dage.

Som det fremgår af Tabel 7.4. har de voksentilrettelagte aktiviteter dog typisk en begrænset varighed, de fleste steder 30 minutter pr. barn pr. dag eller mindre.¹⁸

¹⁸ Spørgsmålet lyder: "Hvor lang tid vurderer du, at det enkelte barn typisk deltager i aktiviteter om formiddagen, de voksne tilrettelægger?"

Tabel 7.4. Institutioner fordelt efter institutionstype og varigheden af det enkelte barns deltagelse i voksentilrettelagte aktiviteter.

	Mindre end 30 minutter	Ca. 30 minutter	Ca. 1 time	Ca. 1,5 timer	Ca. 2 timer	Mere end 2 timer	I alt
	Pct. af institutioner						
Vuggestuegrupper	28	41	26	4	2	0	100
Børnehavegrupper	12	43	32	11	1	0	100
I alt	16	42	31	9	1	0	100

N=538

Som det fremgår af Tabel 7.5. har bemanningen en klar betydning for hyppigheden af de voksentilrettelagte aktiviteter om formiddagen.¹⁹

Tabel 7.5. Hyppigheden af voksentilrettelagte aktiviteter om formiddagen i institutioner med høj hhv. lav bemanning

Antal voksne pr. 100 børneenheder	Ja, stort set altid	Ja, de fleste dage	En gang imellem	Ja, men som regel kun dele af gruppen	I alt
	Pct. af institutioner				
Under 10	25,5	51,0	12,2	11,2	100
10 eller flere	46,2	36,5	1,9	15,4	100
I alt	32,7	46,0	8,7	12,7	100

Den begrænsede deltagelse i aktiviteter, som tilrettelægges af de voksne, er et særkende for danske institutioner, hvis man sammenligner med institutioner i de fleste andre lande.

7.3. Middag

Hos os sover børnene efter behov, hvilket vil sige at vi ikke har en fast sovetid for alle. Der er dog en gruppe børn, som kun sover en gang om dagen, og deres sovetid ligger i tidsrummet fra 12 – 14

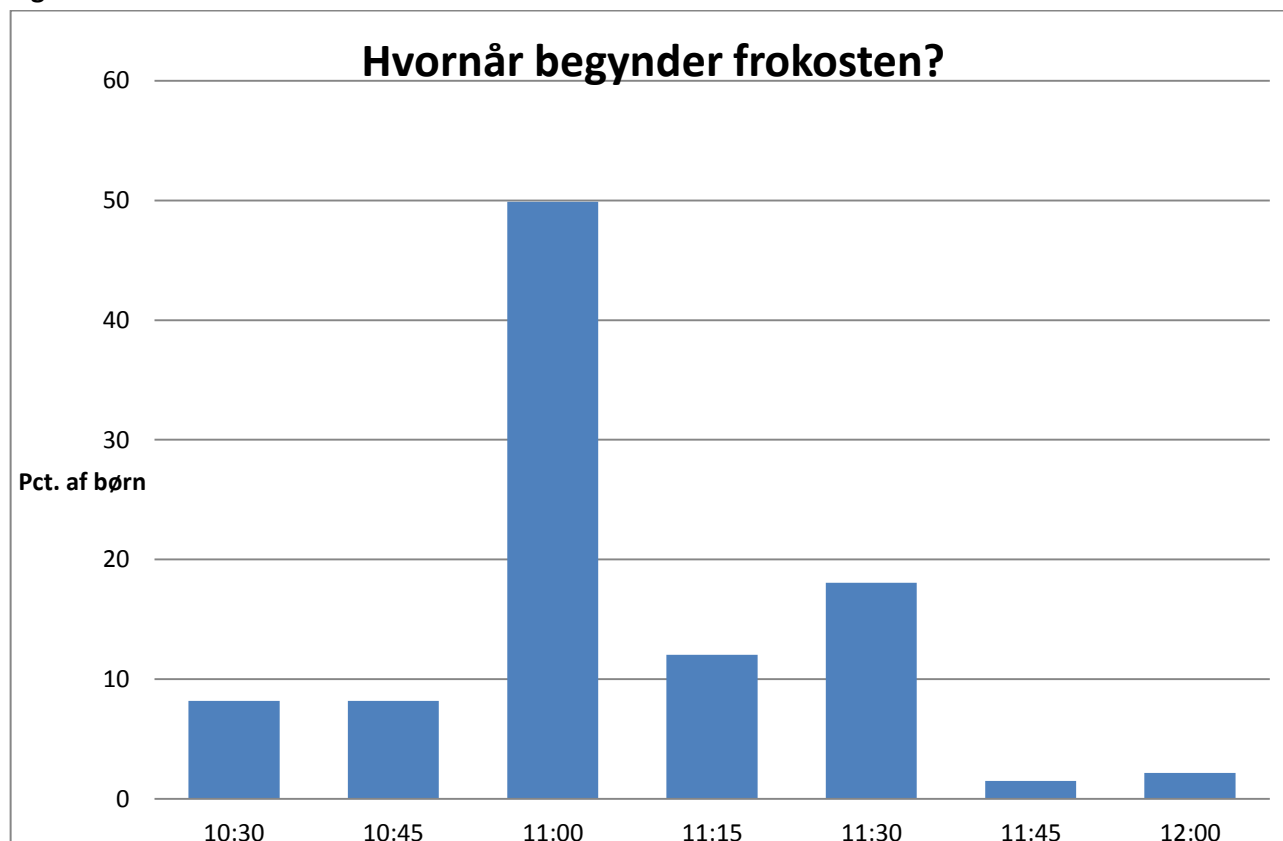
Kommentar fra stuemedarbejder

95 pct. af institutionerne (88 pct. af vuggestuegrupperne og 97 pct. af børnehavegrupperne) holder frokostpause på samme tid. Frokostpausen varer i gennemsnit 43 minutter (40 minutter i vuggestuegrupperne og 45 minutter i børnehavegrupperne).

Som det fremgår af Figur 7.3., begynder frokostpausen typisk kl. 11. 1/3 af børnene spiser dog frokost 11:15 eller senere. 16 pct. begynder på frokosten før kl. 11.

¹⁹ Sammenhængen er statistisk sikker.

Figur 7.3.

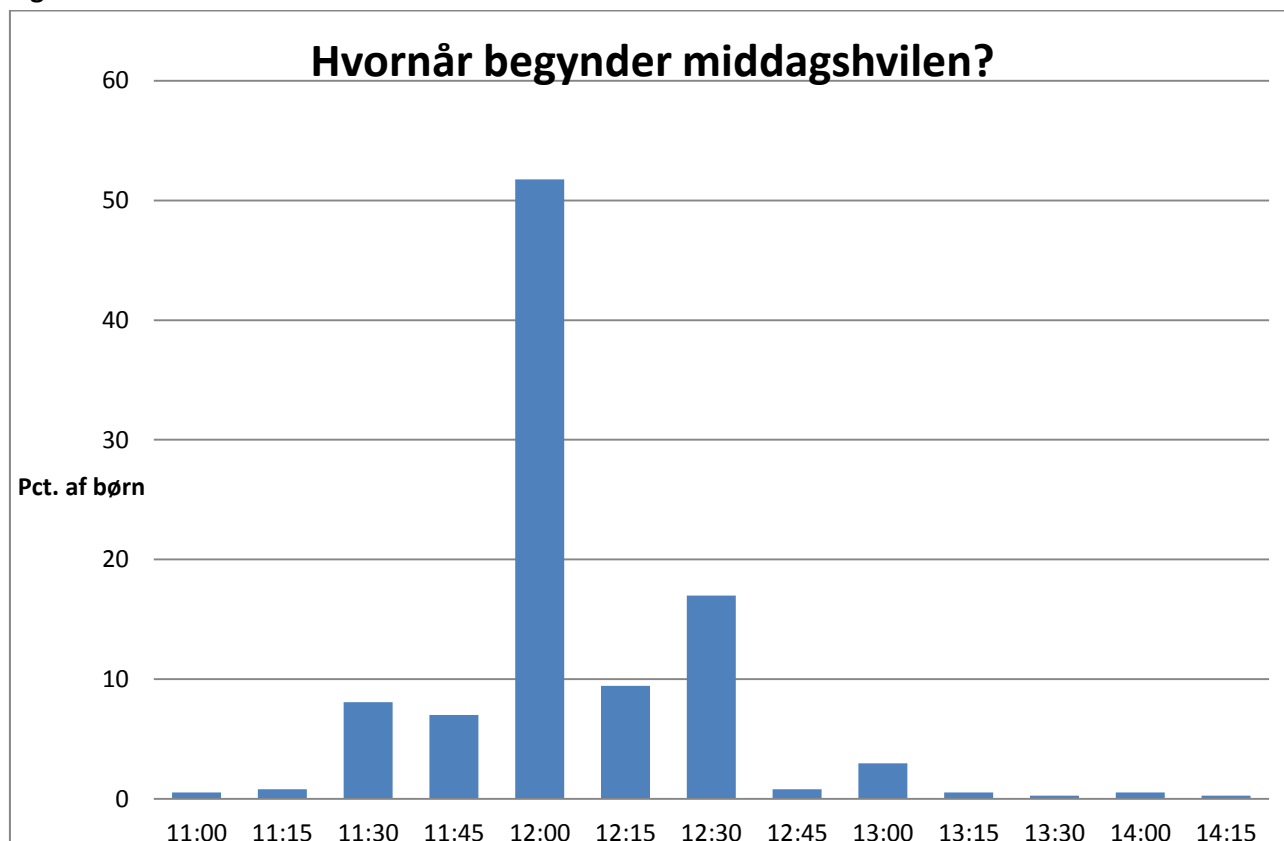
Der er stor forskel på børnene med hensyn til hviletid. I vuggestuegrupperne har man fælles hviletid langt de fleste steder, mens man i børnehavegrupperne som regel kun har hviletid for nogle af børnene, jf. Tabel 7.6.

Tabel 7.6. Institutioner fordelt efter institutionstype og efter, om børnene har fælles hviletid.

	Nej, børnene holder sædvanligvis ikke hvilepause	Ja, alle børnene hviler sig på samme tid	Nogle af børnene har hviletid	I alt
	Pct. af institutioner			
Vuggestuegrupper	1	80	19	100
Børnehavegrupper	27	7	66	100
I alt	20	25	55	100

Vuggestuebørnene sover i gennemsnit 2 timer og 9 minutter midt på dagen, mens børnehavebørnene sover 1 time og 33 minutter – hvis de altså sover. Som det fremgår af Figur 7.4., begynder hvilepausen typisk kl. 12.

Figur 7.4.

7.4. Eftermiddag

Tabel 7.7. viser om børnene er på legepladsen om eftermiddagen. Det ses, at der er en klar forskel mellem børnehave- og vuggestuegrupper. Langt de fleste børnehavebørn kommer fast på legepladsen om eftermiddagen. For vuggestuebørnene afhænger det typisk af vejret. Det forskellige mønster hænger formentlig sammen med, at vuggestuebørnene ofte har middagslur indtil kl. 14-14:30.

Tabel 7.7. Institutioner fordelt på institutionstype og børnenes legepladsophold om eftermiddagen

	Ja, stort set altid	Afhænger af vejret	Kun de børn, der har lyst	I alt
	Pct. af institutioner			
Vuggestuegrupper	9	55	36	100
Børnehavegrupper	84	10	6	100
I alt	66	21	13	100

N=536

For de børn, som er på legepladsen om eftermiddagen, varer udeopholdet i gennemsnit 1 time og 50 minutter.

19 pct. af institutionerne sender børnene på legepladsen to gange i eftermiddagens løb. Hvis der er et 2. udeophold varer det typisk ca. 2 timer.²⁰

Tabel 7.7. sammenfatter varigheden af børnenes legepladsophold.

Tabel 7.7. Institutioner fordelt på institutionstype og børnenes legepladsophold om eftermiddagen

	Varighed formiddag, hvis børnene er ude	Varighed eftermiddag, hvis børnene er ude	Gennemsnitsvarighed 2. gang eftermiddag for alle børn	Samlet legepladsophold
Gennemsnitligt antal minutter pr. dag				
Institutioner, hvor børnene stort set altid er ude om formiddagen	81	119	41	241
Institutioner, hvor udeophold om formiddagen afhænger af vejret	75	101	26	202
Institutioner, hvor børnene selv må bestemme, om de vil være ude om formiddagen	73	98	12	183
Alle institutioner	77	110	25	212

Det ses, at børnene i institutioner, hvor man kommer på legepladsen uanset vejret (29 pct. af institutionerne), i gennemsnit har et samlet legepladsophold på 4 timer pr. dag. I institutioner, hvor legepladsopholdet afhænger af vejret, er udeopholdet lidt kortere, ligesom det ikke nødvendigvis omfatter alle børn/alle dage.

Tabel 7.8. viser, hvordan stuemedarbejderne svarer på spørgsmålet, om der er voksertilrettelagte aktiviteter for børnene om eftermiddagen.

Tabel 7.8. Institutioner fordelt efter institutionstype, og om der er voksertilrettelagte aktiviteter om eftermiddagen

	Ja, stort set altid	Ja, de fleste dage	En gang imellem	Ja, men som regel kun dele af gruppen	Nej, som regel ikke	I alt
Pct. af institutioner						
Vuggestuegrupper	5	12	29	6	47	100
Børnehavegrupper	6	13	36	9	35	100
I alt	6	13	35	8	38	100

N=539

Det ses, at tilbuddene om voksertilrettelagte aktiviteter om eftermiddagen de fleste steder er begrænsede.

²⁰ Men eftersom de fleste børn ikke kommer fast på legepladsen to gange om eftermiddagen, bliver gennemsnittet for alle børn omkring ½ time.

Tabel 7.9. viser, hvor længe det enkelte barn skønnes at deltage i voksertilrettelagte aktiviteter om eftermiddagen. Ved formuleringen af spørgsmål er fællessamling omkring frugt undtaget.

Tabel 7.9. Institutioner fordelt efter institutionstype og varigheden af det enkelte barns deltagelse i voksertilrettelagte aktiviteter om eftermiddagen.

	Ingen voksertilrettelagte aktiviteter	Mindre end 30 minutter	Ca. 30 minutter	Ca. 1 time	Ca. 1,5 timer	Ca. 2 timer	Mere end 2 timer	I alt
	Pct. af institutioner							
Vuggestuegrupper	47	25	20	5	2	1	0	100
Børnehavegrupper	35	22	33	7	1	1	1	100
I alt	38	23	30	7	1	1	0	100

N=539

Det ses, at kun 9 pct. af institutionerne har voksertilrettelagte aktiviteter om eftermiddagen på mere end ½ time ud over evt. samling omkring et let eftermiddagsmåltid.

Afsnit 8. Faste aktiviteter

Stuemedarbejderne er blevet bedt om at vurdere, hvor hyppigt børnene deltager i en række faste aktiviteter. Svarene fremgår af Tabel 8.1, hvor aktiviteterne er ordnet efter, hvor hyppigt de indgår i dagligdagen.

Tabel 8.1. Institutioner fordelt efter hyppigheden af en række faste aktiviteter.

	Flere gange dagligt	Dagligt	Et par gange ugl.	Ca. 1 gang om ugen	Et par gange mdl.	Ca. 1 gang mdl.	Hver 2-3 md.	Sjældnere	Aldrig	I alt
	Pct. af institutioner									
Læsning	18	45	22	8	2	1	0	2	2	100
Morgensamling	2	59	9	6	1	0	1	3	19	100
Rim og remser	6	33	34	13	10	2	0	2	1	100
Børnemøde i øvrigt	1	30	8	10	3	3	2	10	33	100
Tegning/maling	0	16	36	25	11	9	2	1	0	100
Musik/sang	0	11	45	22	16	4	1	1	0	100
Historiefortælling	0	7	42	33	11	4	1	2	1	100
Idræt	1	6	13	31	13	3	4	11	17	100
Rytmik	0	6	21	43	15	6	3	5	2	100
Ture/udflugter	0	5	25	41	17	7	3	2	1	100
Drama	0	2	6	7	13	9	13	32	16	100
Bagning med børnene	0	1	4	8	19	18	19	24	8	100
Visning af TV&DVD/film	0	0	0	0	3	6	8	28	54	100

N=534

Det ses, at langt de fleste børn dagligt deltager i morgensamling eller andre børnemøder.

Aktiviteter, der udvikler sprog og begreber, er også udbredte. Det gælder rim og remser, historiefortælling, musik og sang samt læsning.

Aktiviteter, der understøtter den motoriske udvikling, finder derimod typisk sted en gang om ugen.

Når det gælder de kreative aktiviteter, er der typisk tegning/maling et par gange om ugen, mens de mere personalekrævende aktiviteter som drama og bagning med børnene, er sjældnere.

Heller ikke ture og udflugter finder sted særlig hyppigt.

Set i forhold til nogle af de problemstillinger, som diskuteres omkring børns udvikling, kan man sige, at aktiviteter, der støtter børnenes motoriske udvikling ikke synes meget i fokus, og der er også generelt mere vægt på aktiviteter, hvor børnene sidder stille, end på udfordrende "drengelige".

Tabel 8.2. og Tabel 8.3. viser, hvor hyppigt de forskellige aktiviteter finder sted i henholdsvis vuggestue- og børnehavegrupper.

Tabel 8.2. Vuggestuegrupper fordelt efter hyppigheden af en række faste aktiviteter.

	Flere gange dagligt	Dagligt	Et par gange ugl.	Ca. 1 gang om ugen	Et par gange mdl.	Ca. 1 gang mdl.	Hver 2-3 md.	Sjældnere	Aldrig	I alt
	Pct. af grupper									
Morgensamling	3	77	8	4	1	0	0	2	5	100
Læsning	28	44	17	3	0	2	0	2	5	100
Rim og remser	13	39	22	12	10	0	0	4	1	100
Musik/sang	0	29	47	10	12	2	0	0	0	100
Historiefortælling	0	14	37	30	9	3	1	3	4	100
Børnemøde i øvrigt	1	11	2	7	0	1	1	8	70	100
Rytmik	1	6	21	54	12	3	0	1	2	100
Idræt	2	3	16	22	6	1	0	8	41	100
Tegning/maling	0	5	15	41	18	18	1	2	1	100
Ture/udflugter	0	5	36	29	16	7	2	3	2	100
Drama	1	1	4	6	12	5	4	26	42	100
Visning af TV&DVD/film	0	0	0	0	0	2	3	5	90	100
Bagning med børnene	0	0	1	3	10	14	23	30	20	100

N=125

Tabel 8.3. Børnehavegrupper fordelt efter hyppigheden af en række faste aktiviteter.

	Flere gange dagligt	Dagligt	Et par gange ugl.	Ca. 1 gang om ugen	Et par gange mdl.	Ca. 1 gang mdl.	Hver 2-3 md.	Sjæld- nere	Aldrig	I alt
	Pct. af grupper									
Læsning	15	45	23	10	2	1	0	2	1	100
Morgensamling	1	53	10	7	2	0	1	4	23	100
Børnemøde i øvrigt	1	36	10	10	4	4	2	10	23	100
Rim og remser	4	31	38	13	10	2	0	1	1	100
Tegning/maling	0	19	43	20	9	7	2	0	0	100
Rytmik	0	6	21	40	16	6	4	6	2	100
Idræt	0	6	13	34	15	4	5	12	11	100
Musik/sang	0	6	44	25	18	5	1	1	1	100
Ture/udflugter	0	5	21	45	18	6	4	2	0	100
Historiefortælling	0	4	43	34	11	4	1	2	0	100
Drama	0	2	7	8	14	11	16	34	9	100
Bagning med børnene	0	1	5	10	21	20	18	22	4	100
Visning af TV&DVD/film	0	0	1	1	4	7	10	35	43	100

N=409

Der er ikke nogen markant forskel mellem vuggestue- og børnehavegrupper. Dette kan hænge sammen med, at de fleste institutioner i dag er 0-6 års institutioner, hvor man i nogen grad har en fælles rytme.

Afsnit 9. Den daglige omsorg

Stuemedarbejderne har fået en række spørgsmål, der belyser deres oplevelser, når det drejer sig om at sikre børnene tilstrækkelig omsorg, idet de er blevet spurgt, hvor hyppigt de har følgende oplevelser:

- *Du kan ikke nå at give et barn trøst*
- *Du har ikke tid til at tage dig af en konflikt mellem børn*
- *Du kan ikke tage dig af et barn med forstyrrende adfærd*
- *Du kan ikke tage dig af et barn, der har svært ved at komme med i legen*
- *Du får ikke snakket om et barn med problematisk adfærd med kollegerne*
- *Du har ikke tid til at opmuntre et barn, som har behov for anerkendelse*

Svarfordelingen fremgår af Tabel 9.1.

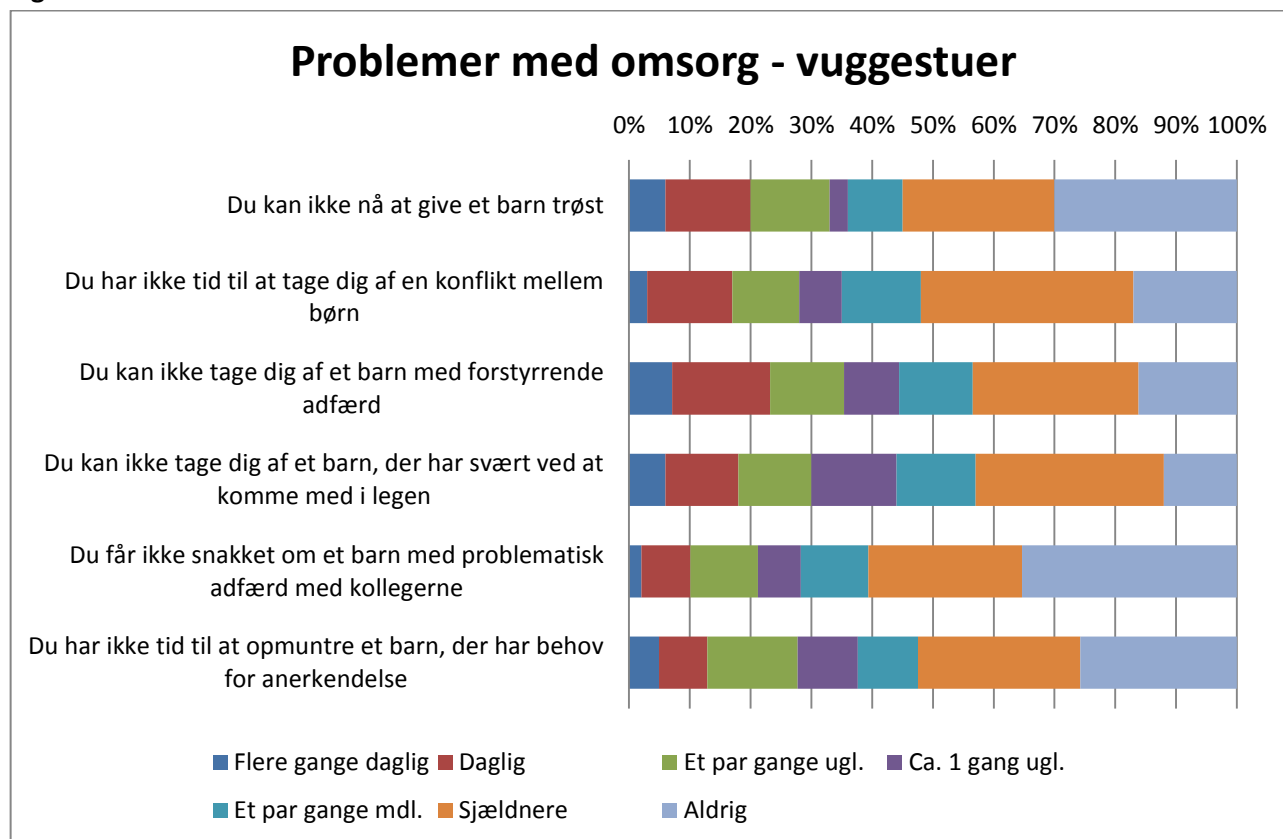
Tabel 9.1. Stuemedarbejdere fordelt på, hvor hyppigt de har oplevelser med utilstrækkelig omsorg

Oplevelse	Flere gange dagligt	Dagligt	Et par gange ugl.	Ca. 1 gang ugl.	Et par gange mdl.	Sjældnere	Aldrig	I alt
	Pct. af svarpersoner							
Du kan ikke nå at give et barn trøst	5	16	12	8	9	24	26	100
Du har ikke tid til at tage dig af en konflikt mellem børn	4	17	13	10	13	27	17	100
Du kan ikke tage dig af et barn med forstyrrende adfærd	9	21	15	10	11	22	12	100
Du kan ikke tage dig af et barn, der har svært ved at komme med i legen	6	17	20	12	13	24	9	100
Du får ikke snakket om et barn med problematisk adfærd med kollegerne	3	11	16	10	14	26	21	100
Du har ikke tid til at opmuntre et barn, der har behov for anerkendelse	5	13	16	12	12	25	17	100

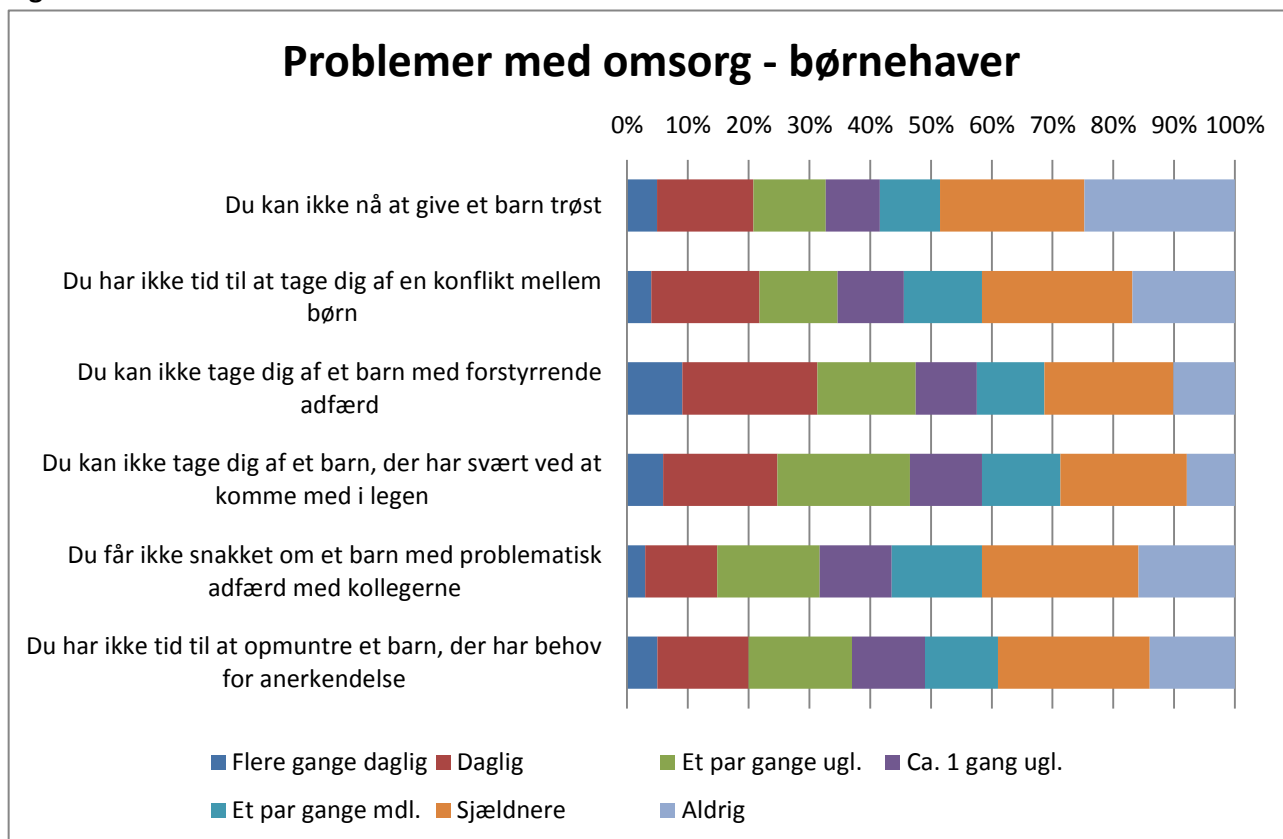
N=534

I Figur 9.1. og 9.2. ses svarfordelingen for henholdsvis vuggestue- og børnehavegrupper.

Figur 9.1.

Figur 9.2.

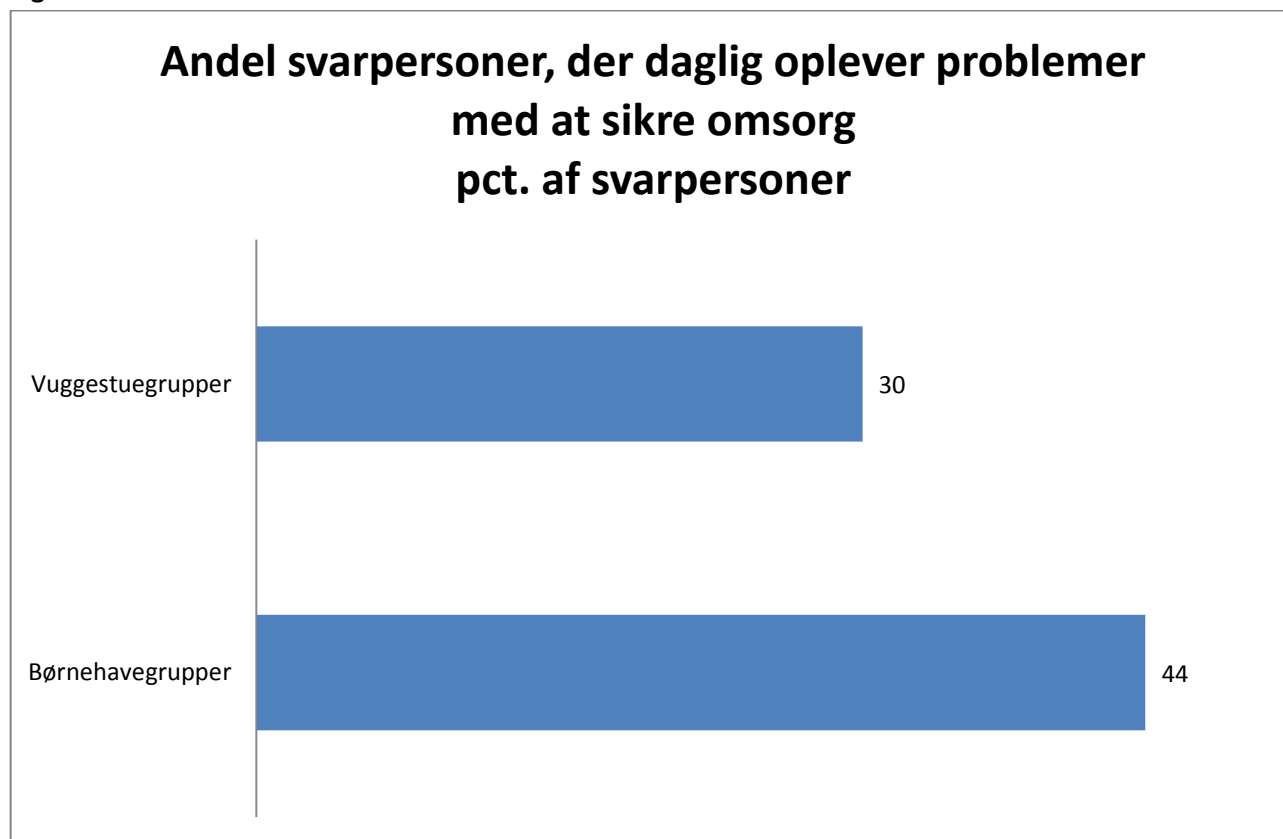
Det ses, at oplevelserne med ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg er størst i børnehavegrupperne. Hver tredje stuemedarbejder i børnehavegrupperne har mindst en gang dagligt en oplevelse af ikke at kunne tage sig af et barn med forstyrrende adfærd. 21 pct. har dagligt en oplevelse af ikke at kunne give et barn trøst. Her er andelen dog også høj i vuggestuer – 20 pct.

Der er nu dannet et samlet udtryk for svarpersonernes oplevelse af at kunne give omsorg. Svarpersonerne er delt i tre grupper:

- svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt eller flere gange dagligt oplever problemer i forhold til omsorg
- svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål
- en mellemgruppe

41 pct. af svarpersonerne falder i gruppen, der dagligt eller flere gange dagligt har disse oplevelser. Ved en tilsvarende undersøgelse i 2010 var denne andel 36 pct. Som det fremgår af Figur 9.3., er det navnlig medarbejdere i børnehaverne, der har disse oplevelser.

Figur 9.3.

Oplevelsen af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg hænger bl.a. sammen med institutionens bemanning. Dette fremgår af Tabel 9.2.

Tabel 9.2. Svarpersoner fordelt på oplevelse af omsorg og gruppens bemanning

Personaletimer pr. 100 børnepasningstimer	Sjældent/aldrig oplevelse af manglende omsorg	Mellempgruppe	Dagligt/flere gange dagligt oplevelse af manglende omsorg	I alt
Under 10	14	41	46	100
Mere	23	48	29	100
I alt	16	43	41	100

N= 105

Det ses, at en forholdsvis god bemanning for den samlede institution giver mindre risiko for, at personalet oplever ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg. Denne sammenhæng blev også påvist i den tilsvarende undersøgelse i 2010.

Sammenhængen er statistisk signifikant, men på grund af de problemer, der har været med at koble alle institutionsdata på svarene fra stuemedarbejderne, er der tillige gennemført en analyse af sammenhængen mellem stuens bemanning og oplevelsen af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg. Denne sammenhæng vises i Tabel 9.3.

Tabel 9.3. Svarpersoner fordelt på oplevelse af omsorg og gruppens bemanning

	Sjældent/aldrig oplevelse af manglende omsorg	Mellemgruppe	Dagligt/flere gange dagligt oplevelse af manglende omsorg	I alt
	Pct. af svarpersoner			
Alene mindst 1 time med gruppen, tre medarbejdere under 2 timer	13	33	53	100
Bedre dækning af gruppen	21	41	38	100
I alt	19	40	41	100

N= 513

Det ses, at oplevelsen af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg er størst, hvis medarbejderen er alene med gruppen i mindst en time, og hvis den periode, hvor man kan være tre om gruppen er under to timer. Også denne sammenhæng er statistisk sikker.

Afsnit 10. Forældresamarbejde

Undersøgelser peger i retning af, at en tæt dialog med forældrene er af stor betydning. På den baggrund er det undersøgt, hvor ofte der er forældresamtaler omkring det enkelte barn. Svarene fremgår af Tabel 10.1.

Tabel 10.1. Hyppighed af forældresamtaler i institutioner af forskellig type

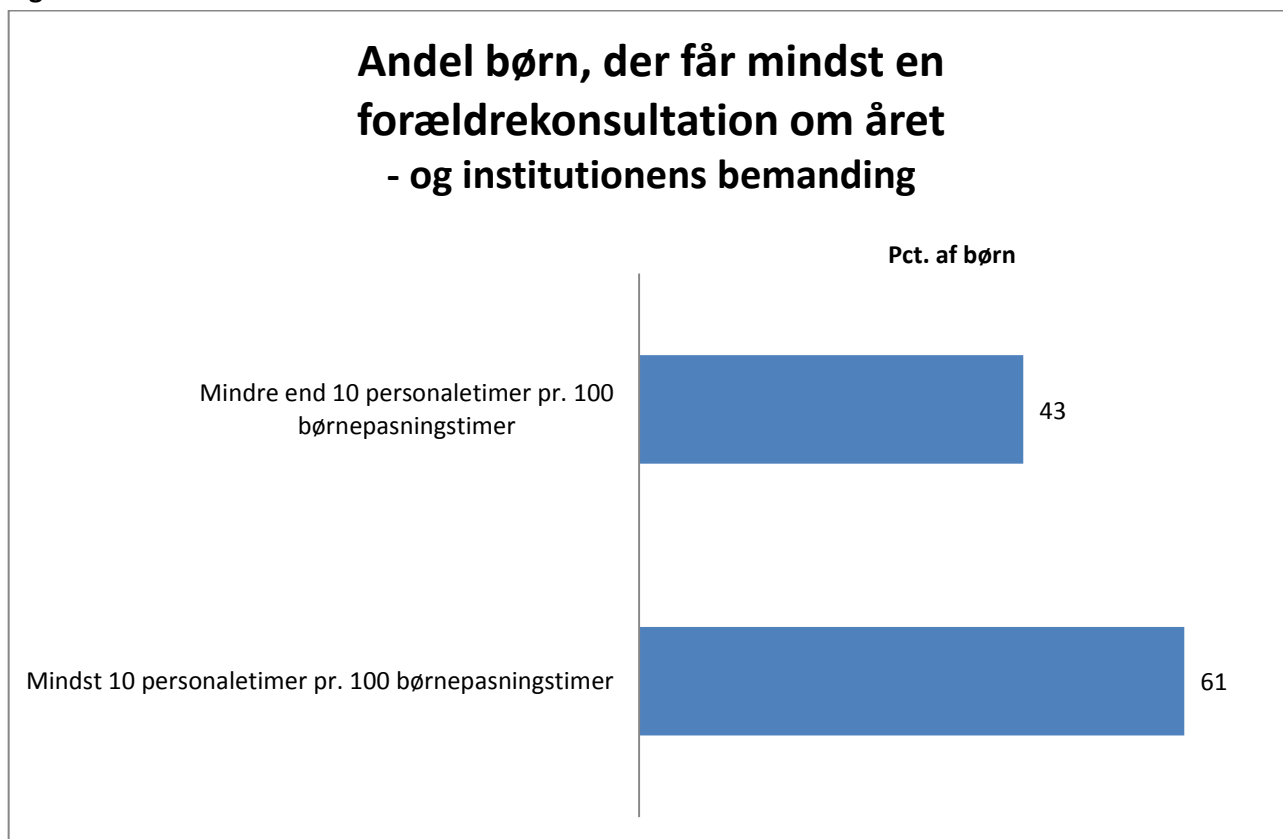
Institutionstype	Flere gange årligt	En gang årligt	Ved start og slut	Enten start eller slut	Ingen	I alt
	Pct. af børn					
Vuggestue	6	38	38	17	1	100
Børnehave	7	47	37	6	3	100
0-6 års	10	36	47	5	1	100
I alt	9	40	43	6	2	100

Note: Institutioner med skolebørn og institutioner med særlige opgaver er ikke med i tabellen. N=569

Det ses, at knap halvdelen af børnene går i institutioner, hvor der er samtaler med forældrene til de enkelte børn en gang årligt eller hyppigere. I mange vuggestuer er der kun forældresamtaler enten når barnet begynder i institutionen, eller når det holder op. Dette kan delvis forklares ved, at børnene typisk har et kort forløb i en vuggestue – på 1-2 år, mens forløbet i en 0-6 års institution typisk strækker sig over 3-4 år.

Figur 10.1. viser sammenhængen mellem hyppigheden af forældresamtaler og institutionens bemanning.

Figur 10.1.

Det fremgår, at der alt andet lige er hyppigere forældresamtaler i institutioner med relativ høj bemanning, end i institutioner med lavere bemanning.²¹

²¹ Sammenhængen er statistisk signifikant.

Afsnit 11. De fysiske rammer

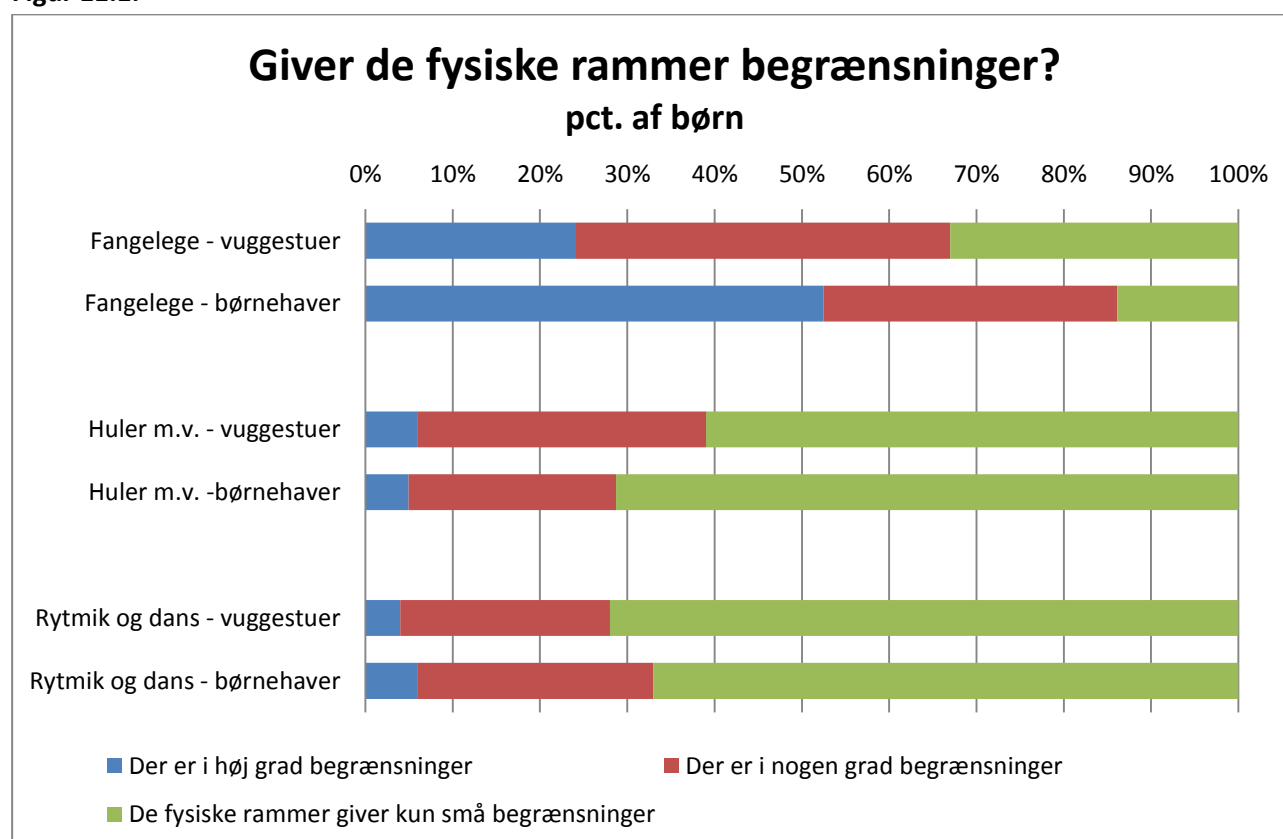
I diskussionen om daginstitutioner har der de senere år bl.a. været fokus på børnenes muligheder for at udfolde sig fysisk og på om især drengene får de (bl.a. fysiske) udfordringer, de har et naturligt behov for. Man kan i den forbindelse tænke sig, at de fysiske rammer er med til at sætte begrænsninger, hvis børnene ønsker at tumle sig.

For at vurdere, på hvilke områder, de fysiske rammer sætter begrænsninger, er stuemedarbejderne blevet bedt om at vurdere, om de fysiske rammer sætter begrænsninger på følgende områder:

- At børnene kan lege fangelege m.v. inden døre
- At børnene kan indrette "huler" eller lignende inden døre
- At der kan arbejdes med rytmik og dans

Svarene fremgår af Figur 11.1.

Figur 11.1.

N=534

Det ses, at besvarelsene peger i retning af, at de fysiske rammer mange steder sætter begrænsninger netop for de indendørs aktiviteter, hvor børnene tumler sig. Derimod vurderer stuedarbejderne de fleste steder, at der er gode muligheder for at have "huler" inden døre og for rytmik og dans. Der er dog også ca. 1/3 af medarbejderne, der oplever begrænsninger på disse områder.

En del medarbejdere har nærmere kommenteret spørgsmålet om de fysiske rammer. Nogle karakteristiske svar lyder:

Vilde lege såsom fangeleg kan oftest kun lade sig gøre i et smalt gangareal, da der skal tages hensyn til små børn, der stadig kravler. Lege som fangeleg opstår ofte spontant, og hvis de skal sættes ind i faste rammer, så falder de fra hinanden - og det er jo ærgerligt for børnene at deres leg ødelægges.

Vores institution er bygget op omkring temaet Natur og Idræt...derfor er det vigtigt for os at børnene ikke bliver begrænset i deres lyst til bevægelse. Vi har mulighed for at bruge højskolens gymnastiksal en gang om ugen, og derudover laver vi tit motorikbaner i hele institutionen, når børnehaven er ude af huset.

Vi har to rum i vuggestuen, i det ene rum har vi høje stole og legetøj. Det andet rum bliver brugt til vilde lege, rytmik, soverum, grupperum med en gruppe børn, der skal lave andre aktiviteter end de andre osv. Men vi kan ikke være vilde hele tiden, derfor er der i nogen grad begrænsninger på.

Der er ikke plads til at lege fangeleg, og det er noget børn næsten ikke kan lade være med, det kan give nogen støj og uro.

Vi har gode fysiske rammer her i huset. Vi har dog valgt, at fangelege kun foregår udenfor eller i puderummet (og hvis puderummet er optaget af andre, så må man finde på en anden leg).

I forhold til fangeleg, så betragtes aktiviteten som udendørs leg.

Der kan ikke leges fangelege inden døre pga., der er mange børn og lydniveauet. Der kan være adfærdsbegrænsninger for at vise hensyn til hinanden ud fra at "alle skal kunne lide/holde ud at være her".

Vi flytter rundt på borde og stole, hvis det er nødvendigt, og på den ene stue, stoler vi ikke ned før madpakketid, så er der mere gulvplads til børnenes leg.

På sin vis er der plads, men støjen gør, at man er nødt til at begrænse fangelege. Mht. huler kan det være svært for de "store" at have en hule i fred for de "små".

Der er plads til rytmik, da alle andre børn er ude.

Vi bruger køkkenet, når vi har rytmik/gymnastik. Vi skal flytte nogle borde og lamper, og dermed kan der opstå nogle konflikter.

Vi har et stort fællesrum, hvor der er god mulighed for rytmik og dans. Vi har turnusordning omkring, hvornår vi kan benytte det, og stuerne har det på skift 1 gang om ugen.

Vores støjproblemer/ dårlig lydisolering gør, at vi ofte vælger rytmik fra.

Vores største rum er et gennemgangsrum, hvor det er svært at få arbejdsro.

Vi har højt til loftet og trægulv i dele af børnehaven, derfor er støjniveauet meget højt ved vilde og voldsomme lege, som f.eks. fangeleg.

Mange børn på lidt plads gør, at der ikke er så meget plads til fysiske lege, såsom fangelege og slåslege. De fysiske rammer gør også, at støjniveauet ofte er meget højt.

Rummet er meget lille, og der er mange børn, og trods god leg er der ofte meget larm og støj.

Når vi har rytmik, er det totalt kaos, da vi i vintertiden er halvanden stue i samme lokale, da den anden stues lokale bruges til rytmik for halvdelen af børnene på stuen.

Vi har stort motorikrum og stort fællesrum til at bevæge os i, men ikke mulighed for løb og boldkast inde, da vi har mange vinduer og gange med døre, hvor børnene kommer til at støde ind i hinanden, hvis der er fart på. Overskuelig legeplads som de kan løbe ud på, hvis de trænger til løb!

Et større rum eller et sted, hvor børnene kan udfolde sig fysisk, såsom et tumlerum er en mangelvare.

Det er svært at finde rum til at kunne dele børnegruppen for at kunne udføre pædagogisk arbejde, såsom at styrke relationer, lave sprogstimulering, give ro til fordybelse osv.

Vi er et børnehus med vuggestue og 2 stuer, så derfor skal vi deles om vores kælder, som fungerer som vores rytmik/bold/fysisk aktivitets rum! Så derfor kan fangelege blive udelukket de dage, hvor man ikke selv har kælderen.

Børnene må ikke lege fangeleg indendørs.

Vi har 60 børn på meget lidt plads lige nu. Det gør, at vi bliver nødt til at bede børnene løbe udenfor, eller at vi stopper en fysisk leg, fordi det larmer eller fylder for meget. Vi ved, at børn trives og udvikles ved motoriske aktiviteter, og vi gør alt det, vi kan for at give dem gode rammer for at udfolde sig - men der er hele tiden begrænsninger i forhold til plads - støj mv.

Alt for få kvm. pr. børnehavebarn. Mange konflikter pga. pladsmangel og for højt støjniveau. Mangler rum til at opdele børnene i mindre grupper og lave noget specielt med hver gruppe. Samtaler med folk fra PPR, konsultationer, sprogvurderinger, sprogstimulering sker i vores lille personalestue. P-møde holdes i køkkenet.

Vi har valgt at have hjul på næsten alle møbler, det betyder at vi hurtigt og nemt kan omdanne rummet til det, vi har behov for.

Generelt opleves gode fysiske rammer indendørs. Udendørs har vi en legeplads på 6.000 kvadratmeter - så der er rigelig plads til udfoldelse her.

Den oprindelige normering er 20 børn pr. stue, det er institutionen bygget til. Hele inst. er bygget til et børnetal på 60 børn, pt. er der 81 indskrevne børn og dermed mindre plads pr. barn.

Vi har 3 stuer med gode muligheder for sang og dans. Vi opdeler ofte stuens børn i små grupper. Vi har en sal som bruges flittigt, men som lige nu bruges til skolegruppe. Vi har et stort udenoms areal.

Et specielt indrettet rum til motorik er ikke muligt. Derfor må vi pakke ud og ind af redskaber til dette brug, hvilket tager tid og ressourcer.

Vi er så mange børn på stuen/huset, at det er svært at skabe rum til bevægelse, selvom vi gerne ville være inde og f.eks. tumle/lave rytmik og anden bevægelse. I stedet forsøger vi at skabe en masse små rum, hvor børnene kan lege "rolige" lege.

Jeg synes tit, man mangler et sted, hvor de virkelig kan tumle og løbe rundt efter hinanden. Vi har en hal i nærområdet, som vi bruger, når vi kan, men en hal i institutionen eller lignende ville gøre underværker, også selvom det er ønsketænkning.

Vi kunne godt ønske et fast rytmik og bevægelsesrum – pt. er det mest garderobeområdet, der bliver brugt til dette.

Vi har en halv gymnastiksal under vores institution og en dejlig have at lege i.

Møblerne, der ikke kan stables og sættes væk giver en del begrænsninger, da de optager alt for megen plads.

Vi er en idrætsinstitution, så vi er indrettet til børn og bevægelse, samt små kroge, hvor de kan indrette huler ol.

Afsnit 12. Metode

Undersøgelsen er gennemført som en internetbaseret spørgeskemaundersøgelse ved hjælp af spørgeskemaprogrammet "Inquisite".

Forud for selve undersøgelsens gennemførelse er der indhentet e-mailadresser på alle daginstitutioner i hele landet via de kommunale hjemmesider.

I en lang række kommuner har man de senere år gennemført en ny ledelsesstruktur med områdeledelse/klyngeledelse eller lignende. I disse tilfælde har undersøgelsen ønsket at sætte fokus på de enkelte børnehuse. Det har imidlertid i nogle kommuner været svært at finde e-mail adresser på disse lokale enheder. Det er dog Bureau 2000s indtryk, at det er lykkedes i stort omfang. I alt er der sendt invitationer ud til 3877 børnehuse, hvis man sorterer de børnehuse fra, hvor e-mail adressen har vist sig ugyldig.

De pågældende huse har fået et unikt link til en svarmulighed i Inquisite. 1010 ledere af børnehuse har svaret.

45 har meddelt, at de af den ene eller den anden grund ikke kan deltage i undersøgelsen, fx fordi institutionen er under lukning eller institutionen slet ikke er en daginstitution. Sorterer man disse svar fra, får man en samlet svarprocent på 26. De 1010 institutioner repræsenterer 96 ud af 98 kommuner, og ved bearbejdning af data er svarene vægtet op med den reciprokke værdi af svarprocenten i kommunen. Det er på den baggrund Bureau 2000s opfattelse, at undersøgelsen er repræsentativ.

Institutionerne har ud over skemaet til lederen/den daglige leder af børnehuset modtaget et link til et spørgeskema, der skulle udfyldes af en stuemedarbejder. Der er kommet svar fra 623 stuemedarbejdere, hvilket er tilstrækkeligt til at give et repræsentativt billede.

For nogle spørgsmål gælder, at svarpersonen ikke har udfyldt det pågældende spørgsmål, eller at svaret er sorteret fra, fordi svaret faldt uden for et sandsynligt svarområde.²² Derfor er der ved tabellerne i rapporten angivet, hvor mange svar, der indgår.

Desværre har der undervejs været nogle tekniske problemer med anvendelsen af Inquisite, som gør at ikke alle svar fra stuemedarbejderne kan kobles med data fra lederskemaet. Dette gør, at nogle af de analyser, hvor data er koblet fra de to skemaer, bygger på et lille antal svarpersoner. Når det gælder de centrale sammenhænge fx mellem bemanning, omsorg, forældresamarbejde, aktiviteter om formiddagen, har Bureau 2000 imidlertid gennemført regressionsanalyser, som sikrer at de sammenhænge, analysen peger på, er statistisk signifikante.²³

²² Eksempel: Hvis lederen har angivet, at stuopdagøgerne anvender mere end 20 timer pr. uge på dokumentation m.v., er det sandsynligt, at der mangler et komma eller er tænkt på timer pr. måned. Da man ikke kan vide med sikkerhed, hvad der er ment, sorteres svaret fra.

²³ Regressionsanalyserne sker i SAS med statistikmoduliet PROC LOGISTIC. Der er alene set på, om sammenhængen efter disse analyser opfylder det normale 95 pct. signifikanskrav. De nærmere parametre refereres ikke i denne rapport.

Stunings Plads 1-3
1790 København V

Tlf.: 46 97 26 26
www.foa.dk